

S6152

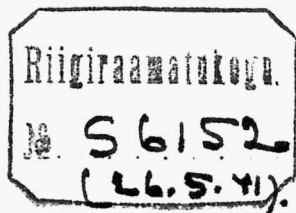
MIILANG

SISU:

Rein Sepp: 15 aastat Õpilaskonda / Silver Solon: Tavalisuse rõõm ja rahu / Heino Alari: Suveõdang / Leo Nõges: Mats Pagan / Harri Senter: Õigus peab olema / Rein Sepp: Kaks kevadet / Arvo Raidal: Vastu kevadet / Arno Pusaag: Kuupäevadeta päevikust / Ivar Grünthal: Epigrammilaadset / Heino Alari: Põhjala valgus / Silver Solon: Lugu põdrajahist / Eino Lipke: Õhtu tiigil / Arvo Raidal: Lahkumisel / Eino Lipke: Õhtu rannal / Ants Tõnis Piip: Pariisi öös / Ivar Grünthal: Mälestus suvest / E. S.: Oskar Pärl. In memoriam / XXXII lend sõnas ja pildis / Heino Alari: A. H. Tammsaare mälestuseks / Hinno Kallas: Loodusteaduste võlu / Harri Senter: Ülevaade Õpilaskonna tegevusest.

MIILANG

HTG ÕPILASKONNA AJAKIRI 1940

Sf 6654

O./ü. „Ilutrükk“, Tartu, 1940.

15 AASTAT ÕPILASKONDA

Käesoleval semestril pöördus viieteistkümnes aastalehekülg meie iseseisva õpilaskonna elus. Poleks põhjusteta heita sel puhul põgusat pilku tagasi.

Trefoonia õpilaskonna juured ulatuvad palju kaugemale kui ta legaalne sünd. Juba enne seaduslikult organiseerunud õpilaskonna algust pulbitsesid õpilasperes igasugused rühmitused ja koondised, millede tegevus eriti agaraks paisus Vabadussõja puhkemise aegu. Vaadeldes ajaarve, mis haaravad aastaid enne Vabadussõda, võiksime siin leida küllalt pidepunkte, millest lugeda meie õpilaskonna sünnimomenti. Juba tollal teotsesid üksikud ringid. Näiteks Spordiring, mis oli suurim, töötab alates a. 1918. Umbes samal ajal hakkas koonduma õpilaste iseseisev eneseavaldus nn. üldtundi, mida peeti kord nädalas ja mis oli ühine kolmele vanemale klassile. Otsida õpilaskonna hällipäeva nende rühmituste ja koosürituste juurest oleks aga siiski väär: olelesid ju vaid üksikud tulevase õpilaskonna rakud; kindel üldorganisatsioon oli veel loomata. See rajati a. 1924.

1924. a. kerkis üldtunni kodukorra koostamisel õpilaskonna asutamise küsimus ja nii valmiski mainitud kodukorra asemel õpilaskonna põhikiri, mis kinnitati 18. dets. 1924. õpilaskond oli loodud. Kaks kuud hiljem, 18. veebr. 1925 kinnitas peakoosolek õpilaskonna esimese tegevuskava ja eelarve.

See oli esimene samm seaduslikult organisatsioonilt ja seda momenti loemegi oma õpilaskonna alguseks.

Vastne pilt oli järgmine: liikmeid — 488 ja organitena töötasid Õpilaskonna kohus, hoiukassa, kooperatiiv, lugemislaud, ajakirja toimkond ning ringidest Spordi-, Füüsika-Matemaatika-Loodusteaduse-, Humanitaar-, Male-, Karskus- ja Dramaatiline ring.

Selline oli algus. Ja nüüd?

Viisteistkümme aastat on toonud nii mõnegi muutuse. Parandamist on leidnud põhikiri. Õpilaskonna üldilme ja tegevus on stabiliseerunud. Ringe on tulnud juurde. Lisaks eelmistele teotsevad praegu veel Usulis-eetiline, Muusika-, Klassika- ja Kunstiring.

Ringid on olnud alati elulisim osa õpilaskonnast. Seetõttu on nende areng olnud ka kõige intensiivsem ja vaheldusrikkam vastavalt ajajärgu nõuetele. Nii on vahepeal olnud Põllumajanduslik-ühistegeelik ring, Ajaloo-Maateaduse ring ja Foting, mis on aga hiljem ühendatud teiste ringidega.

Mis puutub Õpilaskonna tegevusse selle aja kestel, siis on see olnud seotud mitmete tõusude ja mõõnadega. Õpilaskonna tegevus on piirdunud allorganite tegevuse koordineerimisega, aktuste, mälestusõhtute ja pidude korraldamisega. Allorganid on teostanud üritusi vastavalt oma iseloomule. On korraldatud kursusi, võistlusi, referaatkoosolekuid, toimetatud ajakirju, elustatud ühistegevust.

On elatud viisteistkümme aastat ühiskondlikku elu.

*

Seisatades meie nooruki kuueteistkümnenda eluaasta künnisel libistagem mõte sellele, missugust tähtsust omab üldse Õpilaskond ja mida ta on suutnud luua?

Iga elava kultuurirahva eelduseks on terve ja loov vaim. Edasipüüdleval rahvas peegeldub teovõimsas noorus. Oleme näinud, kuidas noor vaim viskles venestusaja kammitsais. Tollal põles aade: luua iseseisev Eesti, ehitada ta kivi-kivilt pühamuks oma rahvale ja vabadusele. See igatsus teostati. Vabadussõda oli meie nooruse ja kogu meie rahva spontaanne jõuavaldus. Kahe järgneva aastakümne jooksul on palju väärtusi loodud. Kas polnud siin tähtsaks teguriks elujõuline, iseteadev noorus?

Nooruses näeb rahvas oma tulevikku. Ja on võrratult tähtis, et noor õpiks hindama tegu ja areneks iseseisvaks. Kool kui õppeasutus ei suudaks selleks serveerida küllaldaselt võimalusi. Siin pakub abi õpilaste isetegevuse organisatsioon.

Iga noore loomulikuks tungiks on püüe isetegevusele; Õpilaskond annab ta teole ühiskondliku suuna, ilma milleta see tegu võiks minna ühiskonnale kaduma, vahest isegi osutada kahjulikuks. Õpilaskond vormib oma liikmes ühiskondliku mõtteviisi ja valmistab ette rahvusliku ühiskonna tulevast liiget.

Nii on see juba väärtus, et meil on saanud olelda organiseeritud Õpilaskond, et on ausse tõstetud õpilaste isetegevus. Tarvitseb vaid meenutada olukorda, kus piits käis iga õppuri vaba, iseseisva teo järel, et hinnata praeguse olukorra paremust.

Me ei pretendeeri mingile tunnustusele. Ja see oleks ka mõttetu, sest ühiskonna looming selle sõna abstraktses mõttes pole mõõdetav.

Viisteistkümmend aastat on ju lõppeks lühike aeg. Aga siiski... Lehitsedes kroonikaid ja oma mälestusi rullub lahti hulk üritusi ja killuke sipelgalikku elu. Neli-teistkümmend lendu on rännanud selle aja jooksul läbi meie ühiskondliku pisikooli ja suundunud elu ehitusväljakule, viies kaasa palju niisugust, mida neile on osastanud õpilaskond.

Oleme kõik ehitajad. Meie, õpilased, küll alles algajad, ent ometi asetame juba meigi kive aja valli, materjaliks meie eilsed ja tänased päevad.

Oleksime õnnelikud, kui me kivid pole olnud haprad. Siis võiksimme olla uhked oma Õpilaskonnale.

Viisteistkümmend aastat on ära käidud. Tee lookleb ees. Jääb soovida vaid üht: edasi! Teoga elavas olevikus ja tugevate jalajälgedega pinnal — nii tahame anda oma rahvale parima.

Rein Sepp

TAVALISUSE RÕÕM JA RAHU

Teolised tulid mööda väljaveert. Nad astusid vaikselt ja väsinult, üksikult või paarikaupa piki seda pimesigi tuntavat teed, kuid nende sammudes oli siiski tõtakust. Naistel olid käes lännikud või väikesed kirnud, mehed kandsid aga niinest või roguskist punutud märsse. Aegajalt peatus mõni, kummardus maha ja sidus päevasest tammumisest lahtipääsenud viisunöörid ümber määrdu- nud säärekaltsude. Aga kui sõrmed tegid harjunud sõlmamislii- gutusi, vaatasid väsinud silmad kõhnast näost veel kaugel oleva kodu poole. Silmad vaatasid, kuid ei näinud — oli liiga pime sel- leks, et need madalad majad seal kuskil põldude piiril, lepistikkude taga ja soosiilude ees paistaksid sinna väljavahelisele teeteele.

Päike oli juba tüki aja eest libastunud verisesse pilvevahtu loodes ja siis oli samast vahust kerkinud tulisele taevale pilveriba otsekui mingi verine mõla. Nüüd oli see mõla aga end lapiti kee- ranud ja katnud terve loode-taeva.

„Tänased õitsilised saavad märga. Saavad vist enam kui vaja,“ lausus üks kõndijaist.

„Näikse saavat,“ ütles teine järele.

„Näikse saavat jah,“ kinnitas kolmas mõne aja pärast, kui oli pielnud tumedust kõigis kaartes.

Tulijate pikaks veninud rea lõpus sammus keskmist kasvu sitkeseljaline teopois. Poiss vaikis nagu teisedki, aga tema tõsine nägu ei paistnud olevat väsinud mitte niivõrd möödunud päevast kui just praegusest mõttevaevast.

See ongi siis tema elu, mõtles poiss, seesama, mida veel aasta eest tundis vaid teiste teoliste kibedusega lausunud sõnade, sink- jate peksuarmide ja puruks pigistatud peonahkade järgi. Aasta eest oli tema, Vidrik, põnevustki tundnud, kui karjateedelt oli põi- gelnud sinna mäele — mõisa; ja Vidrik mäletas veel, et mõned aastad varem oli ta hirmust võbisenud, kui talle jutustati, kuidas

*Hillar
Saareste
Vanamehe
pea
(süsi)*

H. Saareste

mõisarehes kollid, vaimud ja mardused müravad ning kiljuvad. Nüüd aga, kui oli juba pool suve kulutanud päevi ja ihu nendele seal mäel, oli see kujutluste varal loodud pilt pagenud ja asemele tulnud hoopis teine, ent ebamäärane tajumine. Ühelt poolt oli see mingi segu vihast ja iiveldusest, mis alguse saanud selle nägemisest, kuidas mehed lamanud talli ees pingil ja talunud suudki praotamata või jälle röökides teenitud ja teenimatuid hoope. Teiselt poolt oli see aga Vidrikule eneselegi suurema selgusetu püüe. See oli mingi vägisi pähe pugev mõte, vahel Vidrikule vastik, kuid teinekord jälle üsna magus ja meeldiv. Ja täna oli see jällegi magus, kuigi ühtlasi mõrumaiguline nagu viinaköögist vargsi saadud puskarilonks.

Kui õige töötada ja toimetada mõisatöödel nii, pruukida suud ja silmi nii, et kunagi pääseks kubjaste, kiltrite ja kutsarite kilda! Kui õige jah. Kui olid sinna saanud kunagi need räuskajad, vidusilmsed ja kühmus Pärdid ja Jaagud, miks ei peaks siis tema saama? Ja kas polnud ta juba nüüd nende asjameeste pilgust paitada saanud hästi tehtud tööde tasuks?

Aga mis öeldakse siis kodus ja külas? Mis öeldakse! Paljugi mis öeldakse, urisetakse! Eks ole seda urinat külas praegugi ja ikka sellepärast, et igatsetakse kergemat kaelakandmist. Ja kui nii, milleks saabki siis panna neid eelkäivaid rangjalgu, kandilise rinnaga kõverkaelu ja väljaveninud kehaga naisi? Ja kas pole kogu elu orjamine, kus ei saa teisi paljuks pidada. Ja kui nii, siis. . .

Aga . . . aga kui tema eales kepikandjaks või hoolepidajaks neil mäeväljadel saab, küllap siis tema käsi on raskem oma vere vastu tõusma kui neil praegustel, mõtles Vidrik nagu töotades.

Nüüd pöördus väljavahetee metsarajaks tihedalt kasvanud kaskede ja leppade sekka. Puude- ja põõsastevahelist varjulist ja konn-niisket rada polnud aga kauaks — peagi jõuti ojaorgu ning seal oli juba lagedam. Ainult siin ja seal madalal kaldal kerkis ümmaraks kulunud latvadega sarapuid ja toomingaid ning lopsakaid leppi. Ja kahel pool seda põõsastunud oja seisid tukastunud teotalud kuidagi kohmetunult ja aralt.

Senine tee kargas nüüd kodaraiks ja viis inimesed laiali. Igale kitsale ja vingerdavale rajakriipsule jäi vaid paar-kolm tötajat. Vidrik seltsis sedapuhku ühe äranutetud ja nukra näoga korratüdrukuga, kes oli küll teisest talust, ent kellega oli veel ühist rada. Tüdruk oli Taeva Elts.

„Kas lasta tal öelda Taalile paar head sõna,“ mõtles poiss, kuid samas prahvatas talle pähe, et täna ju neljapäev, ja nagu kokku räägitud, tuleb Taali ise sinna roigasaiale emaleppade alla.

Elts naeratas väsinult, aga mõistvalt, kui Vidrik koduväravale seisma jäädes vaatas leebel pilgul Taeva tarede poole.

Siis praotas Vidriku ema, vana Lõo Kai, nõgistanud ukse ja tunnistas poissi nagu võõrast, enne kui ütles:

„Et nii kaua kah, isegi pikk päev.“

„Mh.“

IRudisesid lepad, pröksatas paar pehkinud raagu, sahisid põõsad ja oksad ning siis jõudis aia taha tüdruk. Vidrik viskus tulijale vastu ja viimane jäi seisma. Tüdruku nõtket keha kattis valge

särk ja hall undruk, pea ja jalad olid paljad. Poiss painutas laialehelise lepavõsu maha ja nad mõlemad istusid sellele, jalad vaevast väsinud. Vidriku käsi langes tüdruku õlgadelt madalamale ja ta põsenukk puudutas siledat juust. See oli aga pehme nagu kõige parem lina mõisarehest, mida mehed põuepeidetult külla tassisid ja mida naised siis peeneks lõimeks ketrasid. Ja Vidrik teadis Taalilgi olevat linaõiekarva silmad.

Nad istusid vaikides, kartes nagu oma sõnadegagi segada vihmaeelset rahu. Kui aga kaugemal hakkas kohisema ja nägematuid iilhirvede karju sahisest lähedastessegi põõsastikkudesse, siis oli juba kõnet küllalt ja Vidrik rääkis, mida ta ammu mõtelnud ja mis täna teoteel kavatsuseks kujunenud. Ta ei jõudnud veel kõike seletada, kui juba tundis, kuidas Taali soe selg muutus järsku võõraks ja nagu vindunuks. Tüdruku tahe ja mõte polnud veel Vidriku oma.

„Kui halb võid sa olla!“ hurjutas Taali.

„Halb siis nüüd sellepärast,“ rääkis poiss. „Aga minust saaks hea kubjas. Ega's ma niisugune kui Jaak. Mina jätaksin paljusid lõemata. Niimoodi on siis parem teistel ja minul.“

„Ei, Vidrik, ära räägi nii! Mõttele, et juba pooliti au pärast pead kätt tõstma. Ja su oma ema, Elts, mina ja kõik teised — sina hakkad meid sundima!“

Vidriku mõte muutus nüüd jonnakaks. Tüdruku, Taali tahtel sellest loobuda — ei.

„Lori! On teistel räbalasti või kannatavad teised — ega's mina pea sellepärast veel sedasama tundma. Mehe süda peab kõvaks jääma. Silmavee valamine elus on vanade ja väetite asi,“ ütles ta siis nagu otsustavalt.

Vidrik tajus, kuidas Taali temast eemale nihkus, tundis, kuidas nende vahel midagi rebenes. Ja poisi mõisas koolutatud enese-armastus ajas nüüd end sirgu. Tema mõtteoras tahetakse juba esimese teadasaaja poolt ohakana välja kitkuda! Poiss tundis, et kavatsetud plaani on raske teostada, kuid et juba see raskus meelitab seda teed käima.

„Vidrik!“ hüüatas Taali ja ta häälest oli kadunud igasugune leplikkus.

Ei saadudki enam õigele jutujärjele ning üle jäi vaid lahkuda. Lepistik neelas Taali ja Vidrik lonkis piki roigasaia serva oma teed. Siis rabisesid lehtedesse esimesed rasked piisad — tume taevas hakkas end tühjendama.

Herbert Aso

Hobused (tušš)

Nõrgalt nagises reheuks sagaratel, ent ometigi võpatus keegi põhus ja ajas end istuli.

„Sina, Toomas!“ imestas Vidrik.

„Mina neh,“ vastas mees ja lisas, „sul ka nii hiline käik.“

Tummalt kobis poiss sügavaks magatud asemele. Toomaks nimetatu norskas varsti, kuid Vidrik oli väsimusele vaatamata magamisest kaugel. Mees ta kõrval oli ajanud meeled uuesti elvile, mõtted muutusid hooti vahedalt piitsutavaks.

Kas ei olnud siiski tema mõtelnud valesti? Kas polnud ehk õige see, kuidas Toomas oli teinud, et varjas end soos ja metsas mõisa ja peksu eest ning ainult vihmastel öödel ronis talurehtedesse varju? Kuid kas siis see ... gi ...

Nüüd nohises Vidrikki magajarahus.

Neljapäevast oli saanud reede ja reedest laupäev. Ning sel hilisõhtul alanud sadu oli jätkunud ja kestnud vähemate vahedega kogu aja.

Vidrik oli kandnud neil päevil eneses valusat vimma. Pahan-dumine Taali üle oli kandunud ka koduseile ning Vidrikule olid talumatud olnud ema hommikused hoolitsused neil teopäevil ja ta ei olnud mallanud pruukostigi kodus võtta, oli vaid vett silmile

kaapamata ja rõivaid õleprügist raputamata õuest kadunud. Tööl olles oli see pahandumine kodu ja Taali üle muutunud mingiks trotsiks, ajuti värisema ajavaks vihakski kogu mõisa ja selle käsutajate vastu. Kui ta oli vaadanud kupja punahabemelist võigast nägu ja siis kujutlenud sinna kõrvale Taali selget ilmet ja ema alandlikku olekut — siis oli talle enese pärast kirumissõna suhu sattunud. Ja nii oligi Vidriku endine kuulekas leplikkus mõisas kasvanud vaenuks, mida poiss urisedes järjest suurendas.

Õhtutuul keerutas õhukeseks sadanud pilveriismed peenteks sooleribadeks kõigisse kaartesse. Alasti-jäänud päike vajus juba loodetaevasse, kui tassiti rasked polutid tagasi tühja lauta ning kui teolised venisid mõisatalli juurde uusi koormaid tõstma. Oli aga vastumeelt veel enne loojangut asuda uue töö manu, võinuks neid parem laiali lubada, sest mehed löid viglad püsti, vidutasid rähmaste silmadega päikese kõrgust vaadata ja urisesid. Kuid juba keksiski kubjas teoliste ees, käskis alustada ja lõpuks ähvardas:

„Edasi, eh! Või tahab mõni jälle pinki paitada? Eh, velled!“ ja ta osutas talli ees olevale peksupingile.

„Seda pinki paitada!“ kähistas Vidrik hoopis võõral häälel ja astus meeste hulgast välja. Keegi rabas teda õlast tagasi, ent juba ta tõstiski pingi ja paiskas selle vastu talli seina. Pröks-pröks pudenesid jalaorgid ja pingiräbal langes kolisedes maha.

„Satikas!“ kiunus hämmastunud kubjas, tahtis ehk midagi teha, kuid Vidriku jalad otsisid juba pikil sammel teed küla poole.

Kui Vidrik oli näinud kupja lollakat võidurõõmu ähvarduse väljatoomisel, siis ei mõtelnud ta midagi, vaid toimis mingi varjulolnud viha ajal. Ja kuigi hetkel, mil ta kuulis kuiva puud kolisevat, oli teda läbinud mingi kahetsusvärin, siis nüüd oli põigandud pähe hoopis teine plaan. Kui ei kõlvanud ega saanud end sobitada n e n d e g a seal, siis võib ju seltsida Toomaga! Rohkem selle üle ta juurelda ei saanud, kuid see pidi igatahes õige olema nii. Ja nüüd koju! Ehk teatakse külas, kuhu Toomas läinud — eks siis selle abil leia redu, kuhu end mõisast saadetavate otsijate eest peita.

Keegi kaasitas küla all ja kui Vidrik jõudis lepametsa servale, siis nägi ta, et laulja oli Taali, kes uhtis ojas pesutükke.

Kui minna ja öelda Taalilegi, kuidas asjad nüüd on, küll siis pahandus nagu pühitakse, mõtles poiss ja nii ta tegigi.

Kui Vidrik seletas, siis Taali jahe pilk oli maas, ent kui poiss lõpetas, siis oli tüdruku linaõiekarva silmadesse langenud kas-

tet. Liiga selgesti teadis Taali, mida kannatas ja oli kannatanud Elts Tooma pärast. Hirm, kartus ja juba üksi teadmine, et teist nagu looma võsastikke mööda jahitakse, kurnab pikapeale surnuks, mõtles tüdruk.

Taali käsi tuli poisi õlale.

„Ära nii tee,“ ütles tüdruk anuvalt ja mõtles, et kui Vidrik nüüd pöördub, siis nad . . .

Poiss vaikis.

„Pane see veel alla. Nad löövad nii kõvasti,“ lisas Taali, nähes, et Vidrik oli pea kõrvale pööranud, ja tüdruk võttis murult pese-mata hame.

Vidrik langetas pea ja ta põlved tõmbusid konksu. Kas võib tema oma tujude ja tahtmistele, kindlasti liiga poisikeslike tujude ja tahtmistele pärast lasta teisi kannatada? Kas peab Taali tema pärast nutma oma silmad enneaegu tuhmiks, kas peab ema Kai veel enam vajuma kõssi, kui tema läheb Tooma teedele? Ja kauaks siis sealgi elu või vabadust. Seal olles oled vaid teistele koormaks ja talv ajab ahju manu ning siis on nabijaid küllalt. Ja kas ei ole Toomastki hurjutatud jooksus olemise pärast ning üks ole Tooma temp siis sama kõlbmatu nagu tema Taalile pajatatud salakavatus? Ja üle jääb . . . minna tagasi sinna, kust äsja jooksujaalu tulnud. Kuid kas ei olegi see ehk viimati õige tee? Kas ei ole see tee, mis viib küll raskustesse, osalt häbisegi, kuid kas sama teed käies ei jää alles hingerahu enesele ja teistele, kas ei saa seda teed tallates tunda palavate päevade ja mureööde sekka rõõmugi? Ning mis sellest, et see tee praegu viib otse seljapainutamisele. Kes tahabki teda irvitada? Kas ei ole see tee temale paratamatu nagu küla-karja lehmadele kõver metsarada, mis viib küll kehvale sööda-maale, ent mida pidi nad siiski käivad magusid lõhkumata ja udraid kriimustamata?

Vidrik lükkas pakutud hame tagasi ja haaras Taali pea. Soe pisar langes avatud särgiesise kaudu poisi rinnale. Veel hetke tundis Vidrik läbi kõigi teiste maa- ja õhuhõngude tüdruku puhast ja värsket lõhna, siis aga astus ta juba sirgel seljal ja rahulikult seda äsjaalitud teed.

„Vidrikene! Sul jääb täna kiigel käimata! Vaja vaid Kaiete ütelda, et vaataks magedat rasva ja kaltse valmis,“ nuuksus Taali, kuid talle eneselegi paistis, et selles nutus oli hoolimata kõigest rõõmu.

Silver Solon

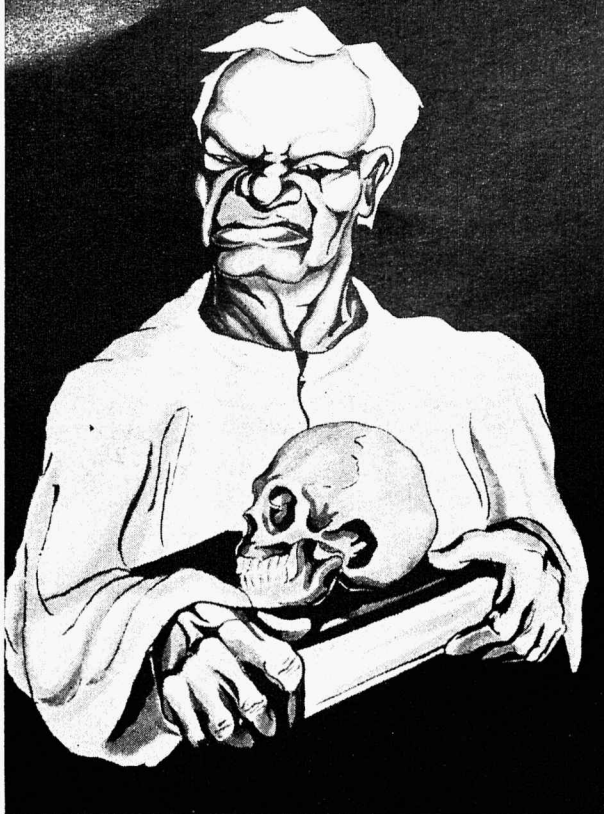
SUVEÕDANG

Om õdang taas, täüs hellä leebet lembüst
ja tsirgõlaulust aiva rõkkap ilm.
Põld suudlep sahiseden tuulõ embüst
nink heldüp õitsvast avarusõst silm.

Sääl taivasõrv kun puutup mõtsaviiri
om lausa tulelõõman verevân.
Ja pedäjatõ ladvun viimsit kiiri
om kargleman kui neitsi edevä.

Nink tuunjalt karjakello vaikset helli
ku latsõikk nii kajap ülõ vee,
kun hõljotasse mälestüste kelli...
Hall vari juusep ülõ karjatee. —

Heino Alari

Ülo
Mathiesen
„Mees pea-
luuga“ (tušš)

M A T S P A G A N

„Asjaolud — et Püha Kolmainu kirik oli rajatud muistsele kalmistule ja et linnavalitsus just sellel sügisel asus ehitama sauna tolle auväärse kiriku lähedusse — olid määrava tähtsusega Mats Pagana saatuses.“
Ajaleht.

Paljaspäi, pea õlgade vahele surutud, sammus Mats Pagan läbi uduse oktoobriõhtu.

Taamal sirutas Püha Kolmainu kirik oma saledat torni vastu pilkast sügistaevast. Kuuldus orelimängu. Kogudus laulis ja klaasmaalid akendel saatsid värviküllaseid valguskimpe uttu.

Kõiges selles tundis Mats Pagan müstilist tõusuhoogu. Tundis tunglemist ülespoole.

Ta sammus kiriku suunas. Hüppas üle veevärgi torude jaoks kaevatud kraavi. Ronis üles teisele poole kraavi kuhjatud mullavallist. Istus porisele valli kirikupoolsele nõlvakule, pea öökulli moel surutud õlgade vahele, silmad säramas.

Helid voogasid ümber kiriku. Laskusid veevärgi torude jaoks kaevatud kraavi. Ronisid üles mööda kiriku aias kasvavaid küp-ressstammi. Mängisid aias põõsaste vahel. Üks aga puges Mats

Pagana kõrval asuvasse tühja inimkolpa, millele töölised kaevamisel olid sattunud, ja laskis seal kuuldavale kumeda huike.

Mats Pagan võpatas. Aeglaselt ja hirmunult pööras ta pilgu oma naabrile, kellele prohveti purpurselt rüütl projitseerus punakat valgust.

Hardumuses tõstis Mats Pagan kolba. Tõstis arglikult silmad prohveti näole.

Ja vaata, prohveti kuju gootika ülespoole tunglevas, teravkaarega lõppevas aknas sai elavaks.

Ja ta vaatas maha poril kükitavale mehele.

Naeratus mängles ta näol — kahetsev, lahkuja naeratus — mis tahtnuks kui ütelda:

„Ei, ei sinuga pole mul midagi ühist, sa maine!“

Ja helid ronisid üles mööda kiriku saledat torni pilkase sügistaeva poole.

Kuid Mats Pagan tõusis. Tõstis käe ja tumeda vuhinaga lendas kolp aknasse.

Klirin! Kui noaga läbilõigatud vaikis koguduse laul.

Kohalt, kus oli naeratanud prohveti nägu, sööstis hele valgusimp esile. Maandus Mats Pagana näol.

Ja juustes hiilgavad udupiisad moodustasid oreooli ta pea ümber.

Kirikut aga embas tihe udu.

„Kuna vahialune Mats Pagan on osutanud hullumeelsuse tunnuseid, tuleb ta paigutada üksikongi.“

Väljavõte eeluurimisvangla protokollist.

Vangla ees sammub vaht edasi-tagasi. On külm ja selge sügisõhtu.

Mats Pagan lamab puust koikul. Läbi trellitatud akna paisab sügistaevas särav Suur Vanker.

Vangivaht kontrollib vasaraga kloppides trelle. Kõik trellid on terved.

Läbi avatud akna hoovab karget õhku väikesesse kongi. Mats Pagan lamab puust koikul.

Ta on vaba.

On vaba vaatamata kõigele.

„Parem osa minus,“ pomiseb ta, „anna neile andeks, sest nad ei tea, mis nad teevad.“

Ja homme on kohtpäev. Mõistetakse kohut Mats Pagana üle.

Leo Nõges

ÕIGUS PEAB OLEMA

Aisaraud lõgises, tõmmates saani rutukale jooksule. Härmas oli hobune, tossune tema sõormeist paiskuv hingeõhk. Härmas oli kohtuniku kulmupaar ja küüdimehe habe.

Hobune katkestas jõnksulise sõrgi laiskuma, sest tuli tõusta mäele. Väsinuks nüüd hobu, libisenuks sõiduk künkaküljelt orgu tagasi. Aga hobu toetas kabjad jäsemete jõulise sirutusega lumisesse teepinda ja vedas saani südikal sammul mäeharjast üle. Siis libises saan mugava rutuga iseenesest edasi, aisaraua lustakal lõginal. Hobusel oli hoolitseda, et pääseda jalust.

Oli veel pool maad libaskteed, kui küüdimees juhtis otsustava ohjatõmbega ruuna maanteelt lasipuu ette ja sõnas tõsiselt teo õigustuseks: „Kohtunik, siin on kõrtsimaja! Nüüd mitte muud kui ruttu küüdimehele soru!“ Ütles, köitis hobuse, tõstis loomale saaniteki selga ja põrutas raputavi samme vildikuilt lund. Kohtunik kobiski küüdimehe järel kõrtsi. Vaidles veel, aga pigemini suusoojaks kui peatamiseks: „Kohtualused ootavad...“

Edasi sõitsid nad vaikusel.

Siis kergitas küüdimees tekihõlma ja paljastas tüki saanikeret, kuhu langetas kindase rusika tarmuka põrutuse, kuna huuled lausuvad üle sülituse: „Kur-rat, õigus peab olema! . . . Mäletab kohtunik Ridama sulase suremise lugu? . . . Teadagi, vana Ridama, tema vanem poeg ja sulane läksid Vadari talgule. Otse üle saadumaa. Eks kaasas olnud püss, et ehk langeb raua ette mõni rumal tedrekutsikas. Siis tuli pauk ja sulane oligi surnud . . . Aga kohtunik teadku, see mees ennast ei meelega ega kogemata juba maha ei lasknud!“

„Õnnetu juhused . . . Selgitas küll politsei, et tapariist võinuks ennemini olla teistes kätes; aga kaks tunnismeest, kaalukat külas ja vallas, kinnitasid juhtunu õnnetuseks kadunu oma hooletuse läbi.“

„Kaks tunnismeest . . . No kuulsin mina isegi seda pauku. Astusin üle heinamaatüki. Oligi sulasmees siruli võsa all, püss juures. Peale püssi mitte kedagi. Õhtune aeg. Saatsin minia — polnud teisi kodumail — et vaata sina niikaua surnut, kui mina teadustan, muidu elajad kannavad korjuse õgimiseks laande . . . No poleks mind tarviski olnud, oli sõna viidud. Pole vaja, siis ei . . .“

Aga mina olen seda asja mõtelnud ja südames kaalunud ja selle peale mina tulin, et õigus peab olema. Ja nüüd, kohtunik, ütlen: sel asjal oli nägija, keda ise silmasin. Aga tema oli vait.“

„Miks küüdimees kohtulaua ees asja ei selgitanud?“

„Ei kutsutudki . . . On sulasmehe või väiksema peremehe elul Ridama suurperemehe toesõna kaalu . . . Eks püssil ole teinegi raud, minule . . .“ küüdimees vaikis, tõmbus karmi süngusse.

Kohtuniku kord oli sõidus peatushetke nõuda Suurpõllu õue-mail. Toas laskis koguni varna tõsta raske sõidukasuka, soostus esildusega rüübata peremehe külmarohtu, vesta sõna, tosin juttu. Kuigi küüdimees hoolitses kiirustada: „Kohtunik, hakkame nüüd minema, kohtualused ootavad!“ Ei võtnud küüdimees seljast suurt tulupit, oli poetanud avali ainult selle kogukad hõlmad, pidas karvamütsi ja piitsa näpus. Läks loomale heinasuutäit kohendama, saanud vastuseks: „Jah, kohe . . .“ Oli varemgi küüdimeheks olnud samal kohtunikul, teadis tema kombeid.

Perenaist rõõmustas kohtuniku tulek. Ütles saunas lesivat surija, kel sonival keelel nõue kohtuniku järele. Ei midagi, tulgu aga härra vaatama, kustuja kutse on püha.

„Mis sa, vanamoor, porised!“ manitses peremees. Aga kohtunik läks laternavalgel sauna. Lavalt tuli habemikust näost sonimise sekka selgeidki sõnu. Nende tõukel tühjenes tuba tagahüüni. Vanal hulkuril Kola-Kutil oli südamel:

„Sulasmehet tappis püss Ridama käest . . . Ridama toppis pärast mulle krõbisevat-krabisevat . . .“

„Mis sul, hulkujal, kõlisevast-krõbisevast?“

„Ähvardas . . . Laadalt tõin kaklusest ihule siniseid muhke; jalavarbaist oli teinud külm mädatombu aasta eest talvel, mil tõvehoog mu metsateel ööks pakasele jättis. Siniste muhkude, mädatompude peale on maias Kurgsalu noor tohter . . . Tunnistab pidaliks, viib surma halastuseni tõbilasse . . . Tema kätte ähvardaski anda mind, rauka . . . Polnud niipidi minu jaoks elu!“

„Mis sul raugaealisel peljata tõbilat?“ sõandas hurjutada kohtunik. „Kust lootsid leida paremat patja peale mustadeks päevadeks, sõbramat rahumaad sihitult kolanu kerele?“

„On Ridama suurperemehe püssil teinegi raud . . . Polnud niipidigi minu jaoks elu . . .“ kostis surev Kola-Kutt.

Saunauks kisti pärani. Kүүdimees, tüdinenud kohtuniku kometeist, hüüdis: „Kohtunik, kohtualused ootavad; loom väristab nahka ja puristab külma!“

Mindi. Minnes lausus kүүdimees surijast: „Temap see oligi! . . . Asja nägija.“

„Ütles . . .“ lausus kohtunik.

Kүүdimees sundis hobust rutule ja kirus pominal ajaraisku. Kohtunik mõtiskles: „Kola-Kutt pelgas tunnistada tõde. Ent surm kurgus, otsustas pihtida, ei julgenud viia teadmist kaasa. Parim ja ainuke pärand temalt maailmale oli see pihtimus. Ka kүүdimees pidas õigluse tunnetamiseni rasket võitlust. Nende mõlema hingeline võitlus sarnaneb hobuse vaevaga, kes veab rege mäele. Polnuks neil piisanud jaksu tipu saavutamiseks, tulnuks langus. Aga nad tirisid koorma lõpuks mäeharjast üle. Nүүd libiseb koorem ise edasi, õiglus nõuab ise seadusega oma teed.“ Nii arutles kohtunik, kui hobu indles vallutada künkatõusu. Künkatipul tuli peatus. Põhjustajaks oli vastutulija, kes ei andnud jalalisena hobuselistele teed. Seletas, et tuli kohtumajast. Läänud seks ja seks kellaajaks. Ent kohtumõistjat pole. Seepärast ongi tagasipööraja. Tast polegi enam suuremat kohtulist, sest on nүүd purjus.

Saanisistujaist sõnas üks: „Mina olengi kohtumõistja.“

„Eks siis pööran ümber, et õigus saaks oma teed käia!“ nõustus jalamees astuma jalusekannuseile.

Saan libises ise künkalt alla. Hobune hoolitses, et ei jääks saanile jalgu.

Harri Senter

Ülo Teder
Vanalinn (puulõige)

KAKS KEVAIDET

Kui mardikad ronisid toona,
lõid vallale varaveed,
siis käärivat kevadet jooma
viis minugi rabatee.

Tuul hellitas sammalde sulgi,
kus putukaid mänglemas,
puil pakatas vallatuid tulvi
ja emalind peibutas.

Sääl killustas südamesulu
mu rabelev rahutus,
kõik sosistas mulle uut elu —
või oli see hoiatus?

Taas mardikad roomavad teele,
mis olnud, see kalmutet;
ent rõõmuga vallandan keele —
mul eluga kokkulepp!

Rein Sepp

Vastu kevadet

Õhtu saabub üle linna.
Süüdatakse tuled ja
taeva tindikarva sinna
tõuseb kollatõves kuu.
Ringutavad oksakäsi
pargiserval raagus puud
ning kui pikast päevast väsind
vastu ööd just vaikib tuul.
Rentsleis reipalt vulab vesi,
teede veeres veel on lund.
Allavalguv koldne mesi —
valgus kuult — ei anna und.
Rinnas miilav kummaline
rahutus veab ringi mind.
Oodatava tumma ime
igatsuses põleb hing.
Sest mul näib, kui võiksid saada
selgeks küsimused need,
mida seni lahendada
pole ikka suutnud veel.
Nüüd ent aiman, et see selgus
päris minu ligi on.
Kord ta tuleb — kestev helgus —
kaasa vaikse rahu toob.
Kevad kingib helde käega
lootusi ja usku uut.
Ning kõik pungad imeväega
pakatavad surnud puus.
Ja ma pikkamisi lähen
mööda mäkke tõusvat teed,
taevaski kui tunduks lähem,
maha jäävad rentsliveed.

Arvo Raidal

Ülo Teder

Kevadine (tempera)

KUUPÄEVADETA PÄEVIKUST

Ma ei salli Lõmmulaant. Ema ütleb küll, et sellega tuleb harjuda, kuid ma ei suuda. Lõmmulaan on vastik. Miks pidi isa just sinna sõitma ja mitte kuhugi mujale? Lõmmulaan on hirmus oma metsade, tumesinise järve ja lähedaste soodega. Aga isale meeldis Lõmmulaan. Isa ütles, et seal on nii tervislik. Sugugi ei olnud Lõmmulaan isale tervislik. Isa pidi sinna jätma oma elu. Ema ütleb küll, et raudtee-õnnetuses oli hooletu raudteevaht süüdi, aga ta ütleb seda ainult selleks, et ma ei vihkaks enam Lõmmulaant. Ta tahtis ka sel aastal sõita Lõmmulaande vanaonu juurde, aga mina ei tahtnud ja nii me läheme mere äärde. Me sõidame omnibusega, sest ma ei kannata enam sõitu rongiga. Kui näen rongi, siis on mul tunne, nagu istuks isa seal ja sõidaks Lõmmulaane poole, ikka tolle valesti seatud pöörangu suunas, kus rong rööpmetelt kraavi jooksis. Ema ütleb, et ma ei tohi niimoodi rääkida, ja et teda mitte kurvastada, ma siis vaikin, aga ma tean, et nii see on. Lõmmulaan on vastik...

Homme asun uuele teenistuskohale. Ma ei saa nuriseda kohavahetuse puhul. Ainult üks töö teeb mind rahutuks — šeff on kunagi tegelnud raudteega. Veel ikka on mulle raudtee ja Lõmmulaan eemaletõukavad. Ma arvan, et vihkamine on isegi aastatega kasvanud. Olen veendunud, et Lõmmulaan on mu elu needus. Ma ei suuda taluda isegi neid inimesi, kes on kunagi olnud Lõmmulaanes, isegi neid, kes sealt on ainult läbi sõitnud. Samuti tunnen ma teatavat hirmu kõige selle ees, millel on olnud mingi kokkupuude raudteega. Lõmmulaan valab oma mürki igasse inimesesse, kellel on olnud julgust kasutada ta saatanlikku külalislahkust. Kui vaatan inimesi, kes on olnud Lõmmulaanes, siis näen nende silmis kuratlikku deemonit. Ja kui kohtan inimesi, kes on lähemalt kokku puutunud raudteega, tunnen, nagu seisaksin millegi raudse ees, mis kohe hakkab veerema, lõmastades kõik elava, kõigepealt aga minu. Mu elu on neetud, sest vaevalt leidub inimesi, kes pole käinud Lõmmulaanel, veel vähem neid, kellel pole olnud kokkupuuteid raudteega. Ma ei suuda taluda neid, kuid mul puudub julgus seda tunnistada. Mu elu on sihitu. Mõnikord tahan surra, et pääseda Lõmmulaane eest, kuid siis võtab minus hirm võimust, sest kardan, et mu laip saadetakse raudteel kodukohta Lõmmulaane lähedusse perekonna matmispaika. Elan ainult selleks, et pääseda Lõmmulaane käest. Naeruväärne elu...

Ma ei taipa praegugi veel, kuidas ma suutsin seda. Kuid nüüd on see tehtud. Kui peaksin aga kord kunagi veel siia tulema, siis juba ennemini loobuksin teenistusest. Miks pidi šeff just mind saatma haigestunud kontrolöri asemel siia Lõmmulaande! Väga rumal kontrolörist külmetada end

kesksuvel. Loomulikult ei plaanitsenud šeff halba, kui ta kutsus mind oma kabinetti ja sõnas: „Kas te oleksite nii lahke ja sõidaksite homme meie külmetunud kontrolöri asemel Lõmmulaande. Lähete niikuinii ülehommepuhkusele, ja kuna teie sugulased elavad Lõmmulaane kandis, nagu kord mainisite, siis arvan, et teil ei tarvitseks tagasi sõitagi. Oma käigu tulemustest võite ka telefoneerida mulle.“ Sõita Lõmmulaande! Mind haaras kohutav hirm, kangestusin ja kui tahtsin protesteerida, hüüda, et ma ei lähe Lõmmulaande, tuli kuuldavale ainult ebamäärane hääliitus ja šeff lausus: „Oh, pole tänu väärt. Minu teada pole te oma teenistusaja jooksul kordagi oma Lõmmulaane sugulasi külastanud. Muidugi pole sinnasõit just vähe-maksev ja kuna olete korralikult oma kohuseid täitnud, tahtsin teile hõlbustada oma kodukoha külastamist.“ Siis andis ta märku, et on lõpetanud. Tuikusin välja. Alles oma laua juures toibusin. Mida pidin ma tegema? Minema tagasi ja seletama, et ma ei söida, ja võibolla kaotama nii oma koha — või sõitma. Ma ei tea kust, aga kuskilt võtsin selle julguse; minus ärkas võitleja vaim. Tahtsin tormata Lõmmulaande, näidata, et ma ei karda teda, olgugi ta Lõmmulaan. Olgu ta või kümnekordne Lõmmulaan, mind ta enam ei kohuta. Ainult teravat valu tunnen veel, kui mõtlen Lõmmulaanele.

Ja ma sõitsin. Sõitsin muidugi omnibusega, kuigi mul tuli juurde maksta, sest raudteesõit oleks tulnud odavam. Kuid nii tuli mul ainult ühe vaenlasega võidelda. Ma ei tea, kas ma võitsin ta, kuid Lõmmulaanes olen ma käinud. Aga tagasi ma enam ei lähe. Lõmmulaan on küll ilus, kuid ta ilu on võigas; Lõmmulaan on küll kutsuv, kuid ta kutse on kõle; Lõmmulaan on hurmav, aga ta hurm on hukutav. Tunnen, et ta mürk on pugenud minugi verre, tunnen tahtmatult huvi Lõmmulaane vastu.

Lõmmulaan. Küsisin, miks säärane imelik nimi. Vanataat, kes juhtus olema mu küsitlusobjektiks, seletas mõtlikult, et Lõmmulaan on saanud oma nime öieti järvest ja laanest. Liivapõhjas järves kasvab palju lõmmulehti ja üle järve olevat sood kutsutakse lihtsalt laaneks. Sellest ka siis Lõmmulaan.

Tean nüüd, kuidas näeb välja see võigas koht. Põgenen temast. Astun mööda metsavahelist teed. Hea, et rada läheb märke; tunnen, mida kõrgemale tõusen, seda nõrgemini köidab mind Lõmmulaane võlu. Maa muutub liivasemaks, lehtpuu annab aset männile. Siis aga — raudtee. Seisan kaua nõutult: kas minna üle või pöörduda tagasi? Vaatan sõiduplaani — ei, ühtegi rongi sel kellaajal siit ei peaks mööduma. Tahan juba hakata ületama raudteetammi, kui järsku välgatab mõte: „Aga, Issand Jumal, keegi ei märgi ju kaubaronge sõiduplaani.“ Ja võibolla just nüüd, just sel momendil, kui mina lähen üle raudtee, tormab metsast mõni säärane haisev müra, ja siis — ma tunnen, ma poleks enam võimeline astuma sammugi. Ei, parem juba lähen tagasi metsa ja kannatan pigemini Lõmmulaane võigast lähedust, kui lasen end lõmastada. Ja näe, sealt ta... ei, see oli siiski ainult raudteevaht, kuigi mitte palju vähem hirmus kui rong ise. Pean kokku võtma kogu oma tahtejõu, et küsida selt raudteinimeselt: „Palun, kas siit möödub varsti mõni rong?“ — „Minu teada küll mitte,“ on kalk vastus. „Aga... aga... kas olete kindel, et ei möödu?“ Ta vaatab mind oma puurivate silmadega ja paiskab siis: „Aga muidugi ei möödu.“

Või arvate, et ma ei tunne oma kohuseid?“ Kohuseid, muidugi, ka see teine tundis oma kohuseid, kuid siiski laskis rongil... Ei, ma ei suuda lõpuni mõelda seda hirmsat mõtet. Tahan nüüd minna üle tammi, kuid märkan, et raudteevaht on jäänud seisma ja nokitseb midagi tammi kallal. Saan aru, ta valvab mind. Minu liialdatud uudishimu on teinud ta umbusklikuks. Võib-olla peab ta mind hullumeelseks ja kardab, et ma võiksin kuidagi kahjustada ta hoolealust. Kui naeruväärt! Mina, kes ma kardan seda raudkolelist, võiksin talle midagi teha! Nii me seisame ja põrnitseme umbes veerandtunni, siis tüdineb see jäsemetega raudruun ja vajub edasi. Saan kuidagi üle tammi ja jätkan oma katkestatud teekonda. Mets muutub hõredamaks, näen juba puude vahelt vilksatamas põlde. Möödun viimastest määndidest ja seisan lagendiku serval. Aga millise lagendiku! Kui troostitu on sinne maastik, hall ja kurb. Paistab, nagu oleks keegi porise pintsliga vedanud üle ümbruse. Aga kui vaatlen seda maastikku, poeb midagi sooja ja kodust hinge. See ümbrus on nagu kogu mu elu — hall ja sihitu. Tunnen, et vabanen lõplikult Lõmmulaanest, mis on küll võrratult värvirikkam, kuid omas kirevuses ka võrratult ärritavam, närvesöövam. Siirdun tuhkkahtvate põldude vahele. Aina kivid ja kare muld. Siis silman üksikut majakest, nähtavasti mingit popsikohta. See on tahumata palkidest laastkatusega eluase, üleni luitunud ja hall, ainus rõõmsam värvilaik — punane katkine korsten. Ja läheduses on veel viletsam osmik. Minu liginedes majale lendab hirmunult minema üksik vares värvapostilt. Koera siin majas ei paistagi olevat. Koputan uksele, mille üheks hingeks tükk säärsaapa veert. Järsku paisatakse uks lahti ja seisan vastamisi umbes kuueaastase poisikesega, kes mulle altkulmu otsa põrnitseb. „Tere, kas ema on kodus?“ — „Ei ole, ema ei tulegi koju.“ — „Ei tule? Aga isa?“ — „Isa on surnud.“ Vaikin. Ja siis: „Aga vanaisa ikka on?“ — „Vanaisa on ka surnud. Kuule, miks sa nii pahasti küsid?“ ja äkki tõusva tooniga: „Kas sa oled raudteemees?“ Raudteemees — mina? Milline pilge! Miks ta küll niimoodi küsib? „Kuule, kas sa ei salli raudteemehi?“ — „Ah, et oled ikka raudteemees. Siis mine parem kohe minema. Mina sind tuppa ei lase!“ Ja juba ongi ta haaranud kuskilt kaika ja asub mind eemale tõrjuma lävelt. „Lui, mis sa ometi teed, sõge laps?“ kuulen korraga hüüdu, ja kui pöördun, näen üht vanainimest tulevat risti üle väikese õue osmiku poolt, mis nähtavasti täidab lauda aset. „Jäta silmapilk võõras rahule! Ega ta ometi teile haiget ei teinud, niisugune sõnakuulmatu? Arvas teid vist mõneks raudteemeheks.“ Näen, kuidas viimase sõna juures libiseb kiire vari üle vana ja valulise, kuid siiski veel nii elujõulise näo. „Lui ei salli raudteemehi, sest ajast kui...“ Siin ta katkestab ja viibates toa poole lausub kutsuvalt: „Kas noorhärä ei tuleks väheke sisse ja puhkaks jalgu?“ Nõustun, sest olen hakanud huvi tundma selle üksiku ja laostunud perekonna ja tema noorema võsu viha üle raudteemeeste vastu. Tunnen, et olen hingesugulane selle poisiga.

„Ega vanaema ometi mõtle Luid karistada seepärast, et ta mind veidi ebalahkelt vastu võttis. Luil on õigus, raudteemehed on halvad inimesed.“ Midagi tuksleb vanaema näol ja ootan teravat vastust, siis aga värahtleb temas miski ja kuulen ainult pikka alistunud ohet: „Karistada oleks teda küll vaja tema rumala kombe pärast, aga ei raatsi. Ainuke võsu, kes on

veel elus. Ja eks tal ole osalt õigus ka. Vana Jaan Maardus pidi omad elupäevad lõpetama raudtee pärast vangikongis, ema jooksis isa töökaaslasega ja isa viis hauda möödasõitvalt rongilt visatud pudel. Poiss ei või siima otsaski sallida raudteed, veel vähem raudteemehi.“ Olin süvenenud toakese vaatlemisesse, kui korraga lõikasis kõrvu kaks sõna: Jaan Maardus. „Ega ometi see Jaan Maardus, kelle süü läbi siin lähedal rong rööpmetelt kraavi jooksis?“ — „Jah, seesama. Aga mitte tema süü ei olnud see.“ Ja siis sain kuulda Jaan Maarduse loo.

Jaan Maardus, juba täiskasvanud poja isa, oli saanud Laanetsi raudteevahi kohale. Laanetsisse saadeti ainult hoolsaid ja usaldusväärseid mehi, nagu Jaan Maardus. Laanetsis oli raudtee sõlmpunkt ja peale pealiini tuli valvata ka haruliini, mis suubus Lõmmulaande ja edasi sisemaa poole. Eri- list hoolt nõudis aga pea- ja haruliini ühendava pöörangu korrashoid. Olid ärevad ajad, tihti tuli peatada liiklemine haruliinil ja läbi lasta pealiini ronge. Pealegi tegi haruliin peaaegu ringi ümber Lõmmjärve, nii et metsa vahel sõitva rongi juht alati viimasel silmapilgul nägi, kas tee on kinni või lahti. Peale teenistusliikude murede olid Jaanil ka kodused: poeg oli sõjas ja minia ootas esimest võsu. Jaan aga sai raskustest üle, sest Jaan oli mees, kes armastas tööd.

Oli sügisene aeg kadripäeva paiku, kui Maardus sai jällegi käsu peatada Lõmmulaanest tulev rong ja lasta läbi enne pealiinil sõitev sõjaväe transportrong. Maardus lahkus raske südamega kodunt; majakeses oodati uue maailmakodaniku sündi. Raudteevahiputkast semaforini oli umbes pool kilomeetrit, kuid pilkase pimeduse tõttu paistis semafori tuli lõpmata kaugena. Ta roheline sära oli kuidagi irvitavalt võigas ja külm. Pealegi tuulise ilma tõttu latern suitses ja ei põlenud korralikult. Veidi hirmunult saabus Jaan semafori juurde, seadis rööpmed ümber ja tahtis koju tagasi pöörduda. Siis aga vaatles nüüd juba punakalt suitsevat tuld, võttis lambi, kohendas tahti, aetas lambi tagasi semaforiposti ja — ei märganudki, et laterna sulgudes tuul lambi kustutas. Ning veel samal ööl jooksis Lõmmulaanelt tulev rong rööpmetelt kraavi, nõudes ohvriks mitmed inimesed.

Ja nagu saatuse pilkena leidis kojujõudnud Maardus eest surnult sündinud pojapoja.

Maardus vahistati ja mõisteti aastaiks vanglasse, kus ta peagi suri hingelt murtud mehana. Maarduse poeg, naastes sõjast küll tervena, kaotas varsti oma esimese naise. Hiljem juba küpse mehana abielludes teiskordselt sai ta perekonnale pärija, kuid abielu oli õnnetu, impulsside mõjul otsustav tasakaalutu ja kirglik naine pages ametikaaslasega ja hüljatud abielumees sai ise surma ühe hooletult vaguniaknast väljavisatud pudeli läbi. Nõnda oli kasvanud Lui oma vanaema hoole all ja vihkamises selle vastu, mida ta pidas omaste kaotamise põhjustajaks.

Olin kuulanud segaste tunnetega vanaema juttu. Ta jutustas vaikselt, soojalt ja nagu paitades. Ma ei mõistnud teda. Kuidas ta võis ometi nii soojalt ja rahulikult rääkida asjust, mis olid olnud talle kurjad, asjust, mis olid teinud ta elu õnnetuks. Kuidas võis ta rääkida raudteest nii, nagu ta oli rääkinud. Oli ju raudtee röövinud ta mehe, ta minia ja lõpuks pojagi. Ja kuidas võis ta poeg pärast isa surma veel töötada raudteel. Säärane elu pidi olema hirmus, see pidi olema neetud elu! Kuidas küll see vaene mees

oli pidanud kannatama. Ja lõpuks Lui — jah Lui... mu pilk langes Luile... ja siis äkki... juhtus midagi kohutavat. Ma ärkasin! Ma ärkasin sest surmaunest, sest painajalikust hirmust, mis mind oli aastaid vallanud. Mus lõhkes midagi ja pääses vallale, ja see oli valus nagu äärmuseni viidud nauding. Mu silmad avanesid, mind oli surnust üles äratatud ja ma olin jälle inimeseks saanud.

Ma ei olnud inimene olnud, ei, ma olin olnud ainult inimsuse paroodia. Siis esimene löök oli mind lõõnud rööpast välja, oli viinud mind hullumeelsete piirini — ja vist üle sellegi. Jah, olin olnud hullumeelne, vaikne, ühiskonnale kahjutu hull! Mu elu oli olnud mõttetu jamps, absurdne võitlus kõige loomuliku vastu, elu enda vastu. Ja siis olin ärganud, olin rabelnud välja sest mülkast, kuhu praegu oli Lui vajumas. Nägin selgesti selle poisi tulevikku: tast pidi saama — minusugune narts. Aga ei! Tast ei tohtinud saada minusugust kustunud laternat, mille tuli oli surnuks puhutud aastate eest ühel sügisel kadripäeva paiku ja mille oli jälle süüdanud jutustuslik nägemus elust ja elu kontrastist.

Ja nagu viimne säde, mis on jälle lõõnud lõkkele, kõlas Lui vaikne sosin läbi tardunud harduse: „Seda ma ei teadnud, et vanaisa armastas raudteed.“ Jah, seda sa ei teadnud ja ei teadnud ka mina, et elus peale vihkamise ja hirmu on töö ja armastus...

Vaatlen oma raudteevahiputkakest. Ta on karm, aga siiski armas. Ja mõnikord on küll valus vaadata ta luitunud seinu, aga selles seisabki ta hurm. Ja tööd tuleb siin teha, pingsat ja sitket tööd. Aga me saame sest jagu, meie: mina ja mu kasupoeg Ludvig. Ja kui oleme lõpetanud töö, ootab meid kodu. Karm kodu, kuid siiski võluv — nagu elugi! Ja oma toa aknast näen pikka semafori pilgutavat lõbusalt oma üksikut kooljarohest silma.

Arno Puusaag

Epigrammilaadset

Tants

õhus tolmu, tilgub higi,
võikalt ulub saksofon,
kehad rütmis hästi ligi —
väga mõnus olla on.

Keegi hüpleb hullumuna
(mulle meenub meie Krants)
palgeil palaviku-puna.
Pahun väga — see on tants!

Puutumata tagavarad

Suhkrut, soola, sinki, piima,
mõned liitrid valget viina.
Õues värsked jahurada,
keldris kotte mitusada.

Süüa-juua kuid ei tohi —
tagavarad puutumata,
täidet sahver — sõjarohti.
Kodurindel muutumata.

Jvar Grünthal

Ülo Teder

Tartu vaade (akvarell)

Põhjala valgus

öö talvine laiutub laotuse teedel;
särab tähti kui hõõguvaid süsi.
Külm aknaile raiub jäälillede rüsi
ja härmatis hõiskab taas surnud alleedel.

Kuid põhjala taevast on kerkimas sambad
ja sirgumas võimsad portaalid
täis helke kui hiilgavad saalid
Granada lossides à la Alhambra.

Siis ilmuvad taevale rüütlite piigid
täis tapluse indu ja kirge
ning välguks kui terasest pirde
ja võitlusse astuksid relvastet riigid.

Verd imbumas punakat... Metsade algus
lööb ruugeks ja pilvede vina.
Ning haarab taas taevalina
hõrk, ülendav vaatemäng: põhjala valgus.

Heino Alaci

Lugu nädrajahist

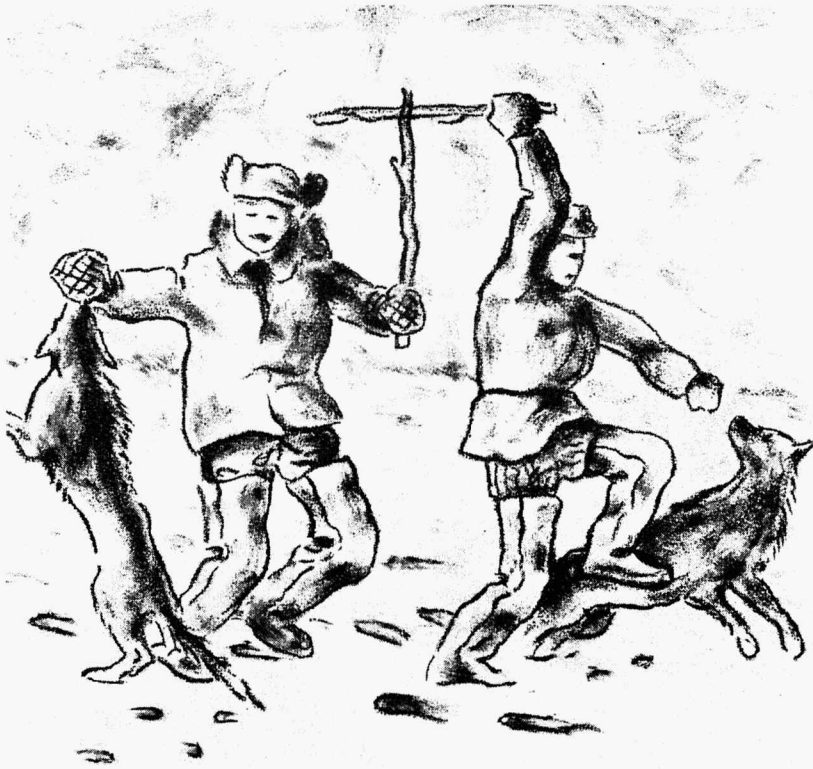
Ajad muutuvad ja aastad kaovad; nendega ühes kaovad hallid, parkunud nägudega mehed, kes teavad pajatada suurtest tegudest, metsade lõpmatuses ja päevade igavikust. Need mehed ja nende isad on pärit aegadest, millal mõõdeti kaugusi päevateekondadega, käidi regedel kaugetel laatadel ja karati laua tagant püsti, puss peos ja vihakirg silmades. Ja nende meestega kaovad hundinahast mütsid, tulelukkudega püssid ja karmid jutud elust, seiklustest ning võitlustest.

Veetsin kord jõulud onu pool, kes on jaoskonna-arstiks Ida-Eestis. Seal õnnestus mul näha üht sellist meest.

Oli teine jõulupüha, külm pealelõuna. Loodus oli härmatunud, korstnasuits tõusis sirgjoonselt külmas õhus, pakasenuoled lõhkusid järvejääd ja sulane kuumendas ahjutules raudkangi, et sellega järjekordselt sulatada jäätunud pumbatoru. Videviku saabudes tuli tallu suusataja. Jättis suusad ukse taha ja astus sisse: pikk, sirge, seljas maatoimised rõivad, pääs karvamüts, kaelas ei midagi ja jalas allakeeratud säärtega veesaapad. Lausus tere, kiskus kindad käest ja mütsi peast — tuli soojendama. Viskas pingile põldkanade puntra — tõi „tohtrihärrale värskemat“. Istus siis ahju ette haosületäiele ja nüüd ahjutulevalgusel nägin teda õieti: sile lõug, kokkusurutud suu, tugev nina, hallid silmad kulmupuhmaste all, karmid juuksed ja näonahal ajatoime selge nagu saarepuust laual. Kui arstipere rääkis tema põldkanadest ja jahist, siis kuulas ta tasa ja vahtis tulle. Lõppes aga nende jutt, liigutas vanamees oma vanu jalgu, kõhatas ja avas suu rääkimiseks:

„Nüüd on linnupüüdmine terve jaht. Tean aga: vanasti, poisikesepõlves, oli paelte panemine ja raudade seadmine laste ja lonkurite amet. Täismees sumas ööd-päevad püssirauaga metsa ja soopa mööda, ajas taga hundikarju, pätse ja põtru. Oli siis keelatud küttimine kroonu- ja mõisametsas, kuid keelust hooliti vähem — keeld tegi vaid asja mehele kohasemaks.

Mäletan: mina ei olnud veel leeriealine. Oli sügava lumega talv. Olid jõulud ja olime isaga külas sugulasest metsavahi juures — seal Peipsi pool, Kastres. Oli kolmas jõulupüha, kirikuaeg oli juba möödas ja meie asusime koduteele. Sõitsime metsa serva mööda, heinaveo teed pidi. Ühel pool oli kõrge mets, teisel pool — jõeluht ja jõgi. Ilm oli külm, peaaegu nagu täna, ja mul poisikesel hakkas jahe. Jooksin siis teedpidi hobuse järele ja hoidsin reepärast kinni. Olime sõitnud üle tunni, kui tee pööras sügavamale metsa. Ka seal oli ühel pool terve, tugev kuusemets ja teisel pool madalamal soo ning padrik. Tee oli hea: reeais kõlksus ja jalas muudkui krigises. Ilm oli vaikne, ainult mõnes kohas langes lumi mütsatades kuuseokstelt. Seal aga korraga pragises midagi suure metsa all, murdusid oksad ja mütsus lumi neilt langedes. Meie hobune kokkus, puristas ja peatus. Jäime meiegi isaga vahtima kuuskede vahele. Siis nägimegi: puude vahelt hüppab suur põdrapull välja, puhub sõõrmetest sooja hingeauru ja lõõtsutab. Jookseb siis tee peale. Looma sile karv läigib, rinnaesine on hingeaurust ja külmast härmatunud. Pulli uhke, suurte sarvedega pea on seljas ja ta silmad jõllitavad hetkeks meid. Aga on näha, et loomal on hirm, ta nagu põgeneb: silmavalged keerlevad, lihased värisevad ja tõmblevad. Seda kõike nägime ja kuulsime ivakese ajaga ja siis põdrapull otsustab joosta edasi mööda teesihti. Ta teeb juba mõned sammud, kuid järsku ilmuvad metsast kolm püssimeest ja üks neist ruttab põdrale ette. Põdrapull hüppab nüüd teelt soo poole, aga mees krabab püssi palge, lajatab pauk ja pull langeb hüppelt väherdades lumme. Selle aja kestel, kui mina seda vaatan, on teine kütt asunud hobuse suu kõrvale, võtnud isal ohjad käest ja käsib nüüd tasa olla ja rekke jääda. Istume siis rees ja isa hakkab piipu seadma, kuid näeme, et üks võõrastest meid teraselt silmas peab. Teised kaks on asunud põdrapulli juurde ja üks neist lõpetab looma vähkremise ja inisemise pussilöökidega. Vahetame isaga üksikuid sõnu juhtunu kohta; kinnipidamise põhjus on selge: võiksime saada neile kardetavaiks tunnistajaiks; mis nad meiega teevad — seda ei tea. Põgeneda me ei saaks, kui tahaksimegi — võõras on hobuselt ohjad ära võtnud. Siis vilistab üks meestest sõrmedel, vilistab teinegi kord ja seejärel mehed arutavad midagi omavahel. Vaatan mehi: need on pikad, tõmmud, tugevakondised, poolkasukates ja säärsaabastes. Ühel, vist laskjal, on mustad vurrud. Siis taipan ma, miks üks neist vilistas: metsasihilt kihutab esile mees hobuse ja reega. Seegi mees

Ilmar Malin

Kütid (süsi)

on pikk ja tõmmu, seisab reel püsti ning, jõudnud kohale, vaatab meid uurivalt. Regi taandatakse pulli kõrvale ja siis viipavad mehed meid appi pulli peale tõstma. Tuleb minna. Upitame rasket looma ja näeme: on olnud osav lask — on tabatud pulli peaaegu südamesse, kuuliauk on esijala taga kubemes. Siis kaotavad mehed verejäljed lumest, panevad püssid rekke ning katavad saagi räbalate ja põhuga. Kogu selle toimingu juures on nad muretud, nad nagu ei arvestagi, et võiks nende tööle peale juhtuda veel mõni teekäija. Isa küsib siis luba minekuks, kuid võõrad vanguardavad päid — ei saa. Vahepeal on ilm hämardunud ja sajab lume-kiude. Kaks meest istuvad meie rekke ja hakkame liikuma: meie ees ja võõrad põdrapulliga järel. Sõidame. Ühel teekäänakul liitub meiega veel keegi võõras. Taipan — see on valvur, nende võõraste seatud. Sõidame veel ja ilm ongi juba pime. Me märkame,

et regi meie tagant on kadunud; meie aga sõidame tundmatuid metsateid, ja mööda üksikutest võõrastest taludest. Isa on nõuks võtnud vaikida ja laseb võõraid teetseda, nagu need soovivad: ta ei ütelnud enam sõnagi, et neist pääseda. Siis pärib üks mees- test, kust me tuleme ja kuhu läheme. Ja isa ütleb, et rannakülast — karjalast kauplemast. Lõpuks, mõnetunnise sõidu järel jõuame meile tundmatu kõrtsi juurde. Mehed tirivad meid kõrtsi taha- tuppja ja sunnivad siis seal vanduma, et jääks ainult meie teada see, mida oleme näinud ja kuulnud, Tuligi meil siis seda vanduda. Seejärel tõid võõrad kõrtsikambrisse viina ja sööki. Ning alles kesköö paiku kutsus üks küttidest meid õue ja lubas meid viia endisele teele. Juhtis meid Emajõe äärde välja, kakskümmend versta allpool kohast, kus oli tapetud põdrapull. Ära minnes surus kütt isale sülle viinapudeli — tsetvertnoi ja ütles: „Olgu see sulle esialgu tüli eest ja vaikimise kindlustuseks.“ Ja lisas kohe juurde:

„Aga taat, meest sõnast, härga sarvest, meie oleksime võinud ka teisiti toimida.“

Alustasime siis kojusõitu ning aovalguseks jõudsimegi koju.

Pärastpoole käis isa sealpool veelgi. Kuid ta ei kuulnud, et seal teatakse, et on lastud põdrapull. Ei teadnud seda ka metsa- vaht, kelle võimupiires pull tapeti. Seal ümbruskonnas ei koha- nud taat ka enam neid musti mehi ega näinud ka seda kõrtsi, kus olime südaööl vandunud vaikida põdrapulli tapmisest. Aga kord Tartu laadal oli isa näinud neid. Üks meestest oli teda kohe tund- nud, juurde astunud ja ütelnud:

„Ei käinud sa ühtki Venekülas. Me teame juba. Aga olgu. Teame ka, kust poolt mehi oled.“

„Oli siis isale ostnud karbi sigareid ja mulle saatis ta selle.“

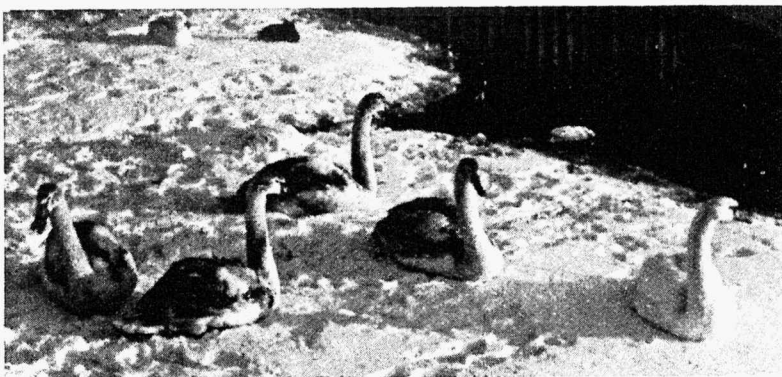
Vanamees otsis püksitaskust luupeaga pussnoa. See oli vana, külasepa töö, kuid halja teraga.

„Hea teraga teine. On vist sama, millega too kütt lõpetas põdrapulli vähkremise metsasihil.“

Selline oli vanasti jaht: oli hädaohtlik, oli põnev, igamees ei julgenud sellest rääkidagi, kuid oli ka saaki. Nüüd sea aga paelu linnukestele ja saak on nagu kassikala. Jaa ...“

Ajas siis end sirgu, sai tohtrihärralt tasu põldkanade eest, lit- sus mütsi pähe, kindad kätte ja läks. Peagi kuuldus õuest lume- kridinat ja hoogsat suusakeppide löögitakti.

Silver Solon

Õhtu tiigil

*Taas saabund tund, mil varjud ülekaalu võitnud,
und ootes sulgend õielehed roos ja hüatsint,
all aias õitsvate akaatsiate hiigellabürint
meeltkõitvate aroomidega ümbrust täitnud.*

*Ju kuldne päike väsinuna pilvesängi heitnud,
ta loojangust veel jäänud läände veripunav lint,
mis peegeldumas tiigil tardunul, kus vesi must kui tint
kesk vanu paplipuid end aia tsentrumisse peitnud.*

*Veel kumab õhtutaevas roosa ja violett
ning mööda tüündund, eebenlikku vett
nii õrnalt liugleb lumivalge luigepaar.*

*Siis aga pimedusse kastub viimne valgussaar
ja üle aia vaikselt laotub öö sünk siluett
kui musta kaarna mõõtmatusse laiuv tiibekaar.*

Eino Lipke

Lahkumisel

Mu laual tasa tiksuh kell
ja muidu kõik on vaikne.
Sa oled imeliselt hell
ja nukker täna, Vaike.

Su silmis särab varjat nutt,
neis sõnatu kui palve.
Kuid väheütlev on su jutt
ning kahvatud su palged.

Kuis eile sina naersid veel
ja ütlid — Milleks kurbus?
Näe, terve päev on alles ees,
mis pärast tuleb, tulgu!

Nüüd öö on ümber majade
ja sinu käed mu kätes.
Me sõnatuna seisame
nii jumalaga jättes.

All avat akna laulab lind
ja teisi vastab salust.
On kahju kaotada sind
ning lahkumine valus.

Me tuppä paistab kaame kuu
ja kahvatud on tähed.
Su siidseid juukseid silub tuul.
Meil sõnu on nii vähe.

Mu laual tasa tiksuh kell
ja muidu kõik on vaikne.
Sa oled täna nõnda hell
ja kallid mulle, Vaike.

Arvo Raidal

Õhtu rannal

Nukralt heidab purpurkiiri
loojuv päike üle mere.
Taamal piki silmapiiri,
piki vooge sinavat safiiri
liugleb valge puri,
õhtuehast ere.

Tuul nii vaikselt rannal uitev
silub luiteid,
kuna üksik kaljuturi,
mõni läiklev lainehari
nagu hämar, ekslev vari
ületamas vetepinda,
vooge rinda.

Kaugel lendleb merilinde kari:
tilder, kaur ja kajak...
Trotsiks laintevoole
tõuseb võimsalt taeva poole
mustav majak.

Sügav rahu kõike valdab.
Saates viimse valgusnoole,
tühje merekaldaid,
päike kuldab.

Eino Lipke

IP A R I I S I

Ö Ö S

Rong pidurdab valju susinaga. Väljun vagunist ning olen perroonil valgetest kahhelkividest võlvi all. Otsin silmadega reklaamplakatite ja automaatide rägastikust silti, mil leiduks pealkiri „Sortie“. Leiangi selle ja sean sammud sinnapoole, teise tunnelisse, mille kaudu pääsen välja.

Tõusen trepist maapinnale. Seljataha jääb Métro oma läpataava, kloorise õhu, kihutavate rongide ja uniste inimestega.

Väljas võtab mind vastu jahe ööõhk, pime tähistaevas, kriiskavad, tuikavad valgusreklaamid ja vali rahvasumin. Olengi Champs-Elysées. Seisatan veidi ning katsun harjuda öise sagimisega ning hämarusega. Autod kihutavad tuututades mööda, maa alt kuuldub tumedalt rongi mürinat. Mu ümber liigub rahvas naerdes, lõbutsedes. Paarikesed mööduvad käe alt kinni hoides.

Astun minagi rahva sekka ja lasen end sellel kaasa viia. Möödun nii viisi suurepäraseist vaateaknaist, elust pulbitsevaist kohvikuist. Avatud udest tungib tänavale kiunuv „Bei mir bist du schön“. Ülal aga vilguvad ja sätendavad kirevad valgusreklaamid, kinode neontuled kalliskividena ses valgusepaabelis.

Kõikjal kihab elu. Rahvas, Pariisi rahvas jalutab ning lõbutseb. Kuulen igasuguseid maailma keeli: ees sosistavad prantslane ja ta neiu armastusest, paremal vaidleb inglane oma teisepoolega

tualettide üle vaateaknal, vasakul neegrid jutlevad omavahel tundmatus murdes ja üle nende paistavad Ameerika madruste valged mütsikesed ning kostab lai naer. Itaallasest kelner seisab kohviku uksele ning vaatleb unistades maailma. Vana kaval araablane on kuskilt siia eksinud ja kavatseb oma kaupa — igasuguseid orientaalsete ehteid ja rõivastusesemeid pakkuma hakata, kuid leiab, et siin pole tal siiski õige koht ja kaob oma harilikele jahimaile. Asumaade sõdur möödub, uhkeldades oma kireva mundriga. Ja nii vaheldub polüglotne publik iga silmapilk.

Olen selle kireva inimvooluga liikunud edasi piki Vana maailma Broadwayd tüki maad. Vaatepilt on endine: virvendavad valgusreklaamid, lõõskavad, uhkeldavad vaateaknad, tungil täis kafeed, seesama kirev publik. Sõiduteel sama lõpmatu autode karavan oma mootorite mürina, pidurite kriiksumise ja signaalide kakfooniaga. Jah, on tõsi, et Pariisis on autodel vaja vaid häid pidureid ja läbilõikavat pasunat. Muu pole tähtis, mööda võid sõita vasakult ja paremalt, kihutada niipalju kui meeldib. Aga olgu Issand armuline sellele autojuhile, kes julgeb enne jalakäijat sõita üle joontega tähistatud ülekäigukoha.

Niiviisi rahvaga kaasa lonkides pole ma märganudki, millal ees hakkas kumama üle puude latvade koloss: Tähe Võidukaar. Rahvas mu ümber on hõrenenud, on vaid väheseid, kes nii kaugel eemalduvad harilikust promeneerimisrajoonist. Seetõttu on jutukõmingi vaiksemaks jäänud.

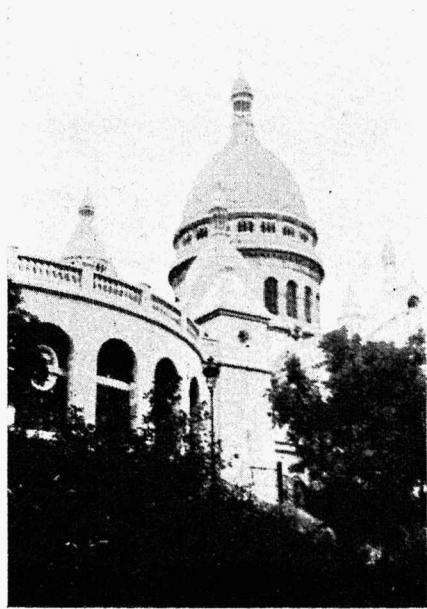
*

Olen jõudnud Etoile'ini, Täheväljakuni. Puude all valitseb hämarus, harvad lambid valgustavad radasid pargis. Ainult sõidutee on valgustatud. Ja selle valguse- ning autodemere keskelt tõuseb pimedusse majesteetlik Võidukaar. Mida kõrgemale, seda ähmasemaks, tumedamaks muutuvad ta barbaarselt hiiglaslikud kontuurid, kuni ülemine serv kaob peaaegu pimedusse.

Ma pole Kaart varem öösi näinud, ainult päeval. Öösi on ta aga kuidagi imposantsem, massiivsem.

Pingutan silmi, et näha läbi sõidukite rägastiku Prantsusmaa püha tulukest. See ei õnnestu; liiklemine on liiga tihe ja tuluke liiga puhas, läbipaistev.

Ma tahaksin seda praegu näha. Niisiis laveerin läbi mootorite-jõe saareni, mille keskel asubki Kaar. Nüüd näen selgesti tulu-

Sacré-Coeur

kest. Ta leegitseb vaikselt, rahulikult Kaare all prantsuse Tundmatu Sõduri haua peatsis.

Kuidagi on jäänud mu ümber vaikseks, sõidukite lärm ei häiri mind enam.

Kaare all on hämar. Vaid suurilt bulvareilt kumab siia valgust. Kaare süngetelt seintelt vaatavad tummalt kuulsusrikaste lahingute kivvi raiutud nimed ühele oma tundmatule ohvrile, kes puhkab siin all: prantsuse Tundmatu Sõdur.

Hämarikus suudan lugeda hauakirja:

ICI REPOSE UN SOLDAT FRANÇAIS MORT
POUR LA PATRIE

Siin puhkab üks isamaa eest surnud prantsuse sõdur...

Haua jalutsis lebab parajasti Ameerika Leegioni pärg. Ameeriklased mälestavad oma langenud Gallia relvavendi, kes langesid meeletus võitluses kakskümmend viis aastat tagasi. Nad langesid selle eest, et maailmas tuleks parem kord, tuleks rahu...

Tuligi rahu, aga milline? Tuli rahu täis üldist umbusaldust, täis metsikut relvastumist. Rahu, mis vaevalt kahekümne-aastase püsimise järel on lükkamas inimkonda uude, õudsemasse tapatalgusse.

Kas tõesti neist kümnetest vaikivatest „võidukate“ verepulmade nimedest siin seintel, sadadest monumentidest Tundmatutele Sõduritele, tuhandetest kehalistest ja hingelistest santidest, miljonitest ühesugustest ristidest Prantsusmaal, Saksamaal, Flandrias ei ole küllalt? Ons neid tõesti vaja veel juurde soetada, et siis oleks võimalik uusi võiduväravaid ja monumente „kuulsusriikkaile langenuile“ püstitada? Ons tõesti vaja hävitada maailmast see viimne väike kübemeke usaldust, armastust, üksteise mõistmist, mis siia veel on järele jäänud? Ons kultuur tõesti nii paha, nii mäda, nii põlastusväärne, et ta tuleb hävitada püssirohu ja rauaga? Ons maailma noorus tõesti nii rikutud, et ainuke meetod teda parandada on panna ta vastastikku üksteist tapma, lõmastama? Ons inimesed tõesti nii halvad, et neid tuleb purustada nende tapamasinatega, mida nägin mõne päeva eest paraadil?

Ei! Ei! Tuhatkordselt ei!

Taban end järsku mõtisklemast Tundmatu Sõduri haua eksistentsi põhjustest: sõjast ja rahust. Nähtavasti olen sattunud sinise hämaruse ja pseudovaikuse mõju alla. Rebin end lahti filosoferinguist ning astun sõidutee poole, kust kostab liiklemise vali kära.

„Taksi!“ Sõidan koju ning püüan üldse mitte mõtelda. Siiski ma ei leia rahu, peas keerlevad küsimused, probleemid: „Miks?.. Ons vaja?... Millal?... Kus?... Kellele?... Mis mõttega?..

Quo vadis, maailm?“

Ants Tõnis Piip

Mälestus suvest

Mul meenuvad suvised ööd
täis suigutavmagusat sooja, —
kuu kroonimas tähtede vööd,
õrnmaheda valguse looja.

Mul meenuvad sinised silmad,
kuldlokkides helendav pää.
Ta täitis mu mõtete ilmad,
jäi tunne nii imelik, hää.

Mul meenuvad rohtunud teed
vahel vaigust lõhnavaid mände,
kui põlised hiiglased need
kesk sammaldund kive ja kände.

Mul meenuvad lahkumisvalud —
siis lehti ju langetas laas . . .
Ma leinates ikka nüüd palun,
et naaseks aeg suvine taas.

Ivar Grünthal

OSKAR PÄRLI

In memoriam

On esmaspäev, 9. oktoober. Poistes on värsket tööindu uueks nädalaks. Abituriendid jagavad veel muljeid möödunud laupäevast klassiõhtust. Klassijuhataja-tund möödub ägedates ja hoogsaates vaidlustes. Kaasaja sündmusist on uusimaks kõneaineks sakslaste oodatav lahkumine. Kolmandal tunnil tabab aga algava nädala elavat meeoleolu teade kaua-aegse matemaatika-õpetaja hr. Oskar Pärli surmast. Poiste endine lustakus ja hoog asendub mõtliku leinaga. Tundub esimesel hoobil usutamatusena ja asendamatusena kooli populaarseima õpetaja kaotus. Leina väliseks märgiks otsustatakse üksmeelselt ümbritseda mütsid musta kreppkattega. Viimased tunnid mööduvad vaikselt ja tujutult. Enne koolipäeva lõppu kogunetakse saali, kus hr. direktor teatab kogu koolile kurvast sündmusest ja kriipsutab alla kaotuse suurust, mis tabanud meid kõiki. Kuna tavaliste kogunemiste ajal on saalis ikkagi kuulda jutuosinat, valitseb täna siin tõsine vaikus. Direktori sõnavõtt lõppenud, lahkutakse sõnatuina.

*

Teisipäeva õhtuks on õpilased ja üliõpilased kogunenud ülikooli vana surnukambri juurde, et oma lahkunud vilistlase ja õpetaja maist põrmu toimetada Eesti Üliõpilaste Seltsi ruumidesse. Süüdatakse tõrvikud ja oodatakse. Peagi väljub kadunu puusärk üliõpilaste poolt kantuna. Vaikselt hakkab liikuma niiskes sügisõhtus kurb rongkäik läbi rahvarohkete tänavate. Kollane tõrvikuvalgus püüaks nagu osakestki sellest valgusest, mida kadunu õpilastele jaganud, tagasi anda.

Eesti Üliõpilaste Seltsi on lahkunud viimast korda vaatama tulnud paljud tema kaaskolleegid, õpilased ja kaasvilistlased. Hingekarjane oma lühikeses palves tuletab meelde kadunu teeneid rahva kultuurilise elu alal. Koraalihelidest kostab kui õpetaja sõnade pühalik kinnitus. Leinav rahvahulk seisatub peale

koraali lõppu veel hetkeks, et nagu jumalaga jätta lahkunuga. Siis hakatakse minema ja lahkun minagi.

Õhtul on hakanud tibutama peent uduvihma. Sammudes mööda märga tänavat laskun mõtisklusesse.

*

Kas võib õpetaja surm, kellega on olnud vaid ametlikke kokkupuuteid klassis, mõjuda nii masendavalt minusse? Kas ei ole see kurbus vahest tingitud tavalisest kombest? Aga ei! Hr. Pärli oli haruldaselt avar ja humanne isiksus, kes juba esimesel kokkupuutel võitis sümpaatia. Kui me nooremates klassides ei mõistnud teda veel hinnata ja sageli kurvastasime või ärritasime teda nooruslike lollustega, siis vanemates klassides sai hr. Pärli meile väga lähedaseks. Ta oli õpetaja, kes suutis andestada ja mõista nooruse tuisupäist oheldamatust. Oma aine esitamisel ta polnud kuiv ega kitsapiirilise matemaatik-spetsialist. Tal oli avarat pilku kõigi kultuurialade jaoks. Oma kareda igapäeva-kuue all oli ta südamlik ja tundlik inimene. Mäletame, kuidas ta vahel hellus, rääkides asjadest, mis talle armsad. Ning temas oli ilusat idealismi, mis kaasa kiskus meidki.

Ja nüüd oli tema surm täielikult avanud meie silmad neile suurile väärtusile, millest meie senini tihti olime midagi märkamata mööda käinud.

Nii mõtiskledes olengi jõudnud koju.

*

Kolmapäeva keskpäev. Õpilased on kogunenud oma lahkunud õpetajat tema viimsele teekonnale saatma. Puusärk väljub kantuna üliõpilastest. Spontaanselt paljastuvad pead ja kostab leinaviis. Aeglaselt hakkab liikuma matuserong. Vastutulevad inimesed seisatuvad hetkeks, paljastavad pea viimaseks austuseks surnule ja jätkavad oma teekonda.

Koolimaja ees peatub matuserong ning avatud aknaist kõlavad koraalihelid tähistavad viimseid tervitusi õpilaste poolt.

Matuserong liigub edasi. Kabelis kaebleb hinge kell ja aegamisi läheneb kurb rongkäik kalmistule.

Külmalt haigutab meie ees mustav haud, mis saab väsinud töömehe viimseks puhkepaigaks . . . Krabisedes langeb muld vastu kirstukaant . . . ja üht isalikku nõuandjat ja õpetajat ei ole meil enam.

Mälestus temast jääb aga alatiseks meie südameisse.

E. S.

32. LEND SÕNAS JA PILDIS

Fuerunt . . .

On õhtu. Jalutan mälestusalleeel, nende vanade seinte vahel, kus on möödunud me kooselu ilusad aastad. Astun meie praegusesse residentsi, meie viimsesse siinsete müüride klambris. Klassitoas valitseb tühi, nukker hämarus. Siin me siis vedame oma lõpupäevi koolis. Laskun pingile. Kaduv valgusekiir veab punase joone aknaraamile. Tõmban pilgu sellelt kaduvalt ribalt ja suunan silmad pinkide ridadele, suunan nad tagasi kahe ja poole tuhandele päikeselisele päevale.

Siin me istume, kakskümmend kaheksa meid on. Osa meist on ju „vana kaardivägi“, algkoolipõlvest; teised tulid hiljem, ent ometi oleme kasvanud üheks toredaks tervikuks. Oleme ju olnud alati ühel nõul ja tihtigi libisevad head mõtted tagasi meie ühisele leerile ja muudele koosüritustele.

Praegu aga oleme koos.

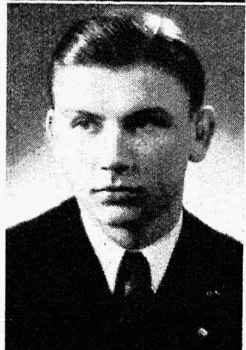
Onu kõrge kogu küürutab ahju man Ants Sinepi kõrval. Ta piilub heasüdamliku kavalusega läbi tarkade prillide, et poetada parajal võimalusel andekas vaimukus või sõbralik sõna, või ootab juhust, et siluda oma autoriteetse, vahel ägeda bassiga siledaks mõni klassis tekkinud kõverus. Ants Sinep istub pingis, pää käe najal, ja mõtleb, kriipseldades kummalisi vigureid oma märkmikku. Vahel tõstab ta pea ja jääb kuulatama, kui koolmeistri jutt kaldub filosoofiasse. Siis lööb Sinepigi heatahtlik nägu naerule ja ta asub elavasse keskustellu.

„Pommiladuja“ Jüri kirjutab. Arvatavasti oma sadu ridu ladina keeles. Vahel tõstab ta vallatud sinised silmad, otsides märklauda mõneks asjakohaseks märkuseks. Tema naabrimees Fell on nõjatanud tahapoole, lõug surutud vastu rinda, ja harjutab viisi uueks klassi koorilauluks. Aeg-ajalt pöörab ta kulmude alt pilgu ettepoole, et esineda parajal juhul protestiga.

Värdi, Jüri üleaedne, peab stollises rahus arveid ja loendab raha. Ja kui teda see tegevus enam ei rahulda, siis sirgeldab ta mõne vaimuka luuletuse või soovitab ümberkaudseile tarvilist teravmeelsust; tunniandja vääratuse puhul aga lennutab ta tabavaid kommentaare. Lupulus tema kõrval tegeleb rohkem oma

*Heino Alari
Eugen Alver
Paul Alvre
Karl Arro
Valev Eller*

mõtetega, ent kui on käsil midagi erakorralisemat, siis paiskub temagi hellenistlik kogu uljalt lõbusasse toimingusse.

Kuulen, kuidas vanehärra Marta, kes on vastamas, lõpetab oma jutu: „...need magedad ja halearmsad jutustused olid peamiselt tõlgitud, või nõnda...“ Tuleb siis kohale, lükkab oma kunstnikukäharad laubalt ja raputab pingikaaslase Endli ees hapukalt pääd — näe, ei vedanud. Kõigis aineküsimis pädev Endel hakkab siis talle selgitama rahuliku, monotoonse tooniga, käsi suu ees, tumedamaid punkte.

Tagasihooldlik Arno kuulab süvenenult. Siin-seal toob ta lagedale mõne pisiasja, millest teistel pole aimu, ja hõõrub rahuldunult käsi, kui vastus on õnnestunud või kui ta on edasi lükanud mõne klassitöö. Niisama rahulikult tavatseb istuda Potsna ta kõrval, ent hoopis elavamaks muutub viimane, kui asi puutub kas hoki- või korvpallimängu.

Olevi valdusalalt kuulduv piitsutatavaid tabamusi. Ta istub süütu näoga oma nalja ja tõsiduse segus, viies teisi vahel eksiteele, nii et jäädakse mõtlema — mine tea, mõtles ta seda tõsiselt või naljatas. Raimond aga võtab huviga iga asja, heledad juukselokid puhkamas ta kuulsal „raudpeal“. Olevi ja Raimondi alatares elutsevad Leks ja Vello, muusikute paar. Üks mängib, teine laulab. Üks nopib kirgliku tõsidusega iga sõna, mis puudutab filosoofilisi ja muid teaduslikke küsimusi, valmis laskuma suurejoonelistesse vaidlustesse, või vaatab tüdinud pilguga ümbruses pulbitsevat janti; teine, kui ta parajasti ei juhtu koostama tantsukava, võtab surmtõsise ilme ja ütleb midagi valjult, aga alati hästi.

Juss ja Leo, kes hoiavad kokku arvatavasti kolgatriootilistel põhimõtetel, istuvad enesessetõmbunult. Mõlemad on võrkpalli eliitmängijad. Juss pilgutab rahutult prilliklaaside tagant ja laseb levida üle näo roosaka jume, kui keegi juhtub teda riivama, kuid annab siis niisama kõrvetavalt vastu. Leo oleskleb aga pigem vaikse karuna, kes ärgates väarikalt heidab elustava torke.

*Elmar Ilves
Olaf Kibe
Jüri Vello Klein
Olev Koppa
Aleksander Kremer*

*Olev Kruus
Vello Laos
Ülo Lepik
Felix Lepp
Siegfried Leor*

Sifi jälgib piinliku hoolega õpetaja iga liigutust ja sõna. Energiliste tõmmetega veab käsi tundide sisu konspekti. Eestpoolt antakse Sifile edasisaatmiseks klassi postitalituse kirjakapp. Ta haarab selle ettevaatlikult ja hilju — post peab minema segamatult ja märkamata. Vahel sosistab ta Valevile mõne sõna; see aga ei võta vaevaks reageerida, ja kui võtabki, siis tükk aega hiljem, nagu tal tavaliselt on kombeks. Tema mõtted tegelevad vastuoksustega — ladina keelega ja eesti keele neologismidega; spordiga ja vaimuteadustega.

Kojalaulik Kulasalu poetab mõne täiendava märkuse inglise keeles, saab siis aga järjekordse leebelt valju käsu vait jääda ja asub seejärel kummalise kaarega päästma oma täitesulepea otsa ning seda jälle tagasi asetama. Vahepeal jõuab ta aga oma kõlava bassiga lausuda midagi erakorralist nii õpetajale kui ka klassile. Mihkel muheleb rohkem omaette ja sirgeldab vasema käega karikatuure. Kui talle meenub aga mõni huvitav looke, siis toob ta selle elavalt žestikuleerides esile.

Koolmeistri laua juurest kostab pikk, keerukas jutuvada — nojah, Jevgeeni vastab. Otsaesine ja kulumud kipras, sünnitab ta voolavaid sõnu. Et eksaminaatorile sügavamat muljet avaldada, võtab ta väärrika liigutusega prillid karbist ja asetab nad ninale. Ja kui ta keerukal kõnel on tulemusi, siis tõmbub ta nagu laiale naeratusel ja ta astub aeglaselt tagasi kohale, et teatada oma võidust kõigepealt pingikaaslastele Ärnile. Ärni ei võta vaevaks seepeale peadki liigutada, nagu ta võtab rahulikult vastu hoobid, mis on sihitud tema enese vastu. Mõnikord naeratab ju temagi, ent selleks peab olema siis mõjuvam põhjus.

Jevgeeni piirimees Paul tegeleb keeleliste üksikasjadega. Rahuliku muigega reageerib ta igale sündmusele. Ja kui ta juhtubki olema tõsisemalt vapustatud, siis poetab ta vaid üle huulte: „Kurask!“ Ülo on palju rahutum ta kõrval. Ettepoole kummargil, näppude askeldades piasjadega, haub ta geenius pürotehnilisi saavutusi või võiduvõimalusi kooli fütüüsikute vananenud tõekspidamiste üle.

Väino Luka
Paul Maidre
Arvo Muna
Leo Nõges
Ants Tõnis Piip

Arno Puusaag
Arvo Raidal
Endel Sepp
Rein Sepp
Hardy Unt

Klassi „Hispaanias“ mõtiskleb Rannumees. Kes teab mida, ent kui ta mõtted on mõeldud, siis asub ta teole, ja klassil on jälle tublisti lõbusat tuju. Rannumehe „Pearu“, Väino istub õige väärikalt ja vaikselt. Palju ta ei lausu, ent kui midagi tema poolt öeldakse, siis on see kaalutud ja kindel.

Ants, minu kojakaaslane, lamab kuidagi vildakalt pingis, kurdab igavust ja kirub õpetajaid. Ta suunab pilgu kuhugi kaugusse ja jääb mõtlikuks, just nagu tol korral, kui kirjutas kodutööd mingis ajaloolises aines. Istus teine toolil, jalad puhkamas laual, nende vahel kodutööde vihik ja üks määratu raamat. Kõige tipus lamas revolver. Silmad ja mõtted uitasid kuskil kauguses. Vahetevahel pomises mõne kõva sõna, käes aga veeretis kuuli.

Sääl nad kõik istuvad ja on. Nüüd aga hakkavad minema. Läheb Ants, lehvitades hõlmu, näol tüdinenud ilme. Onu ahtub väärikalt, vaadates ümber. Mihkel tõuseb, ringutab ja sammub kuidagi tatsudes ukse poole. Lupulus läheb energiliselt, keha ettepoole loogas. Tuleb Värddigi, üks käsi püksitaskus, ümisesed lauluviisi. Sinep nokitseb pingis — ta mõtleb veel vähe; siis tõuseb ka tema. Lähevad. Valev aeglaselt, mapp kaenlas, pilk maas. Arno, portfell käes, hõljudes. Rannumees tõstab uksele kätte: „Head tervist!“ — „Tervist, tervist!“

Olen taas üksi. Pingid tukuivad. Tõusen ja tahan minna minagi. Libistan silmad korraks veel üle klassiruumi. Näe, seal otsaseinas ripub pilt, mis ei tahtnud kunagi otse püsida. Ahi nukrutseb nurgas. Seal tuli vahel sellist soojust, et Sinep ja Onu kirudes põgenesid ta lähedusest. Ahju taga mustab avaus, ketside panipaik. Tahvel koos oma väärtusliku lapiga seisab vaikselt õpetaja laua taga. Viimase ladina keele tunni tööst on üks kriidiga kirjutatud sõna veel tahvlil säilinud. Astun lähemale, et seda lugeda. „F u e r u n t“. Nii seisab seal.

Siis lähen.

V ü r s t

*Raimond Tani
Valdeko Vende
Endel Vene
Arnold Adler
Mark Fischer*

*Ants Kikerpill
Paul Kumar
Heiki Laas
Eino Lipke
Harald Malin*

ISELOOMUSTAVAT GÜMN. III-b KLASSIST

Kakskümmend seitse poissi GIII-b klassis teevad viimseid pingutusi, et lõputunnistust saavutada.

Et saada üksikasjalisemat pilti meie klassi koosseisust, selleks olgu alljärgnevatel ridadel esitatud meie klassi poisse nende iseloomulikumate joontega, nii nagu nad aastate jooksul meie vaimusilma ette on kerkinud.

On loomulik, et algame klassivanema Antsuga. Oma ametikohuste täitmisel näib tal olevat lipukirjaks: ikka tasa ja targu. Nii on tal osava diplomaadina õnnestunud alati lahendada ka kõige kontrastsemaid olukordi, mis õpetaja ja õpilaste vahel võivad tekkida. Omalt poolt on ta püüdnud võidelda õppetöö ratsionaalsema ja otstarbekama korralduse eest.

Järgnevana mainime meie vaimutempli kolme tarkusesammast, kes on kujunenud kandvateks tugevateks tervele intellektuaalse kultuuri hoonele. Need on Eeri, Armand ja Vassiili.

Eeri on autoriteet kõigis teadusesfäärides. Oma rikkalikust vaimutagavarast poetab ta ka teistele rasketel momentidel palakesi, osutudes suure praktikaga vilunud suflööriks. Ta on innustunud tegevusest ka seltskonnaelu ja spordi alal. Armand on klassi au päästja kriitilistel hetkedel. Oma tagasihoidlikul viisil on ta märkamatuks kasvanud tarkuses ja pikkuses. Vabal ajal harrastab ta muusikat. Vassiili on põhjalik ja süstemaatiline uurija, kel raamatutarkuse kõrval on südamelähedased ka ühiskondlikud ja sotsiaalreformide haaravad probleemid.

Tarkusesõpradele seltsib grupp poisse, kes oma vaba aja muusadele pühendavad. Siia kuuluvad Harald, Horatius, Tomma ja Eugen. Harald on kunsti-harrastaja ja ilunautija, kes väga mitmesuguste huvialadega noormehena on võitnud kogu klassi sümpaatiat, mistõttu talle kuulub ka meie ühiskonna presidendi abi

*Karl Morgen
Armand Möttus
Lembit Niilend
Paul Oberschneider
Eugen Obet*

*Erik Oldekop
Hans Pakler
Väino Raag
Uno Soobik
Evald Soom*

koht. Horatius on unistava, kaugustesse suunatud vaatega aateline esteet, kes juba varakult on astunud oma suure nimekaimu jälgedesse. Ta tunneb suurt huvi ka filosoofia vastu. Tomma on psühhoanalüütik ja elu-reformija, kes kaasõpilaste hulgas äratav tähelepanu oma dramaatilise talendiga. Ta on aktiivne tegelane kaitseliidus ning harrastab vabal ajal vehklemist, ratsutamist ja eriti laskmist. Eugen on viiulivirtuoos; esimene tenor gümnaasiumi topeltkvartetis. Kunstiliste harrastuste kõrval on ta osutunud Tartu koolinoorsoo parimaks ja tunnustatumaks võrkpallimängijaks.

Spordimaailmas on klassile nime teinud kolmest liikmest koosnev „klubi“, kelle kompetentsi kuulub ka klassi avaliku julgeoleku kaitse. Autoriteetsemaks kujuks on siin Kobold, kes pikemat aega Kiltsi ÜENÜ-s teotseades on omandanud palju erialalisi teadmisi ja võimeid. Sprinterina on kuulsaks saanud Džaina, kuna Lemps mitmekülgse kergejõustiklasena klassi esindab. Ka teadust ei ole sportlased täielikult hüljanud. Eriti tuleks esile tõsta Džaina laialdasi teadmisi ajaloos. Näiteks võib ta eksimatult ütelda sõjalaevade nimed, mis võtsid osa Tsušima merelahingust; mis sellest siis, et ta unustab aastaarvu, millal 1905-nda aasta revolutsioon toimus.

Täieliku pildi saamiseks klassi silmapaistvatest tegelastest tuleb nimetada veel Kärü, kes kahe viimase aasta kestel õpilaskonna juhataja vastutusrikast ametit on pidanud, ülekodumaalise kuulsusega maletajat Bummi, temperamentset tööotsijat „kartograaf“ Kumarov ja viimase südamesõpra Arnoldit, kelle haruldast truudust kogu klass imetleb.

Kuigi meie klassi üksikud liikmed on väga erinevate iseloomudega ja huvidega, moodustavad nad ometi tervikliku pere, kelle üksmeel ja ühtekuuluvuse võimas tunne kõikide ametialaliste ürituste, näiteks klassitööde edasilükkamise jm. puhul silmapaistvalt on ilmnunud.

Ei ole kahtlust, et GIII-b klassi kasvandikud, vaatamata sellele kas nad praegu ülikooli, sõjaväkke või ellu siirduvad, kunagi oma mitmekesised huvid neile kõige sobivamatel aladel isamaa ja ühiskonna teenistusse rakendavad.

E. L. & H. L.

*Erich Sume
Valter Sütt,
Kalju Tamm
Elmar Tereping
Arnold Tomasson*

*Ülo Torpats
Harry Tuuberg
Viktor Tõnisson
Vello Valev
Olev Vanker*

A. H. Tammsaare mälestuseks

Sa inimhinge sügavusse leidsid tee.
Su janunevad huuled tahtsid juua
tõeanumast klaasselget elu-eliksiiri,
kuid ... peeker oli tühi —

Tõde?!

Milleks see?

Miks see, kui autu vale köidab meeli;
kui õigus ainult kavalama eelis?
Nii kandsid endas inimkonna mured-rõõmud;
ta härdad paleused, vaiksed õnnesõõmud —
Solveigi laul Su igatsusi saadab.

Heino Alari

LOODUSTEADUSTE VÕLU

Iga teadus harrastusena on seotud võluga, mis teeb ta meeldivaks ja nauditavaks. Otse ameerikaliku tempoga arenenud teadused on palju kaotanud oma terviklikkusest, asendudes arvukate harudistsipliinidega, mistõttu orienteerumine ja otsuse tegemine ühe või teise teaduse kohta on seotud raskustega. Et leida vastust küsimusele, missugune teadus oleks kohaseim harrastus küllaldase meeldivusega, tuleb meil esitada teatavad tingimused: harrastus olgu võimalikult elulähedane, mis aitaks luua hea kontakti isiku ja ümbruse vahel, olles ühtlasi heaks vahendiks olusuhete objektiivsel hindamisel. Toetudes antud kriteeriumele, käsitleme lühidalt suurt loodusteaduslikku süsteemi ühenduses selle meeldivuse ja võluga.

Pika arengu tulemusena on loodusteaduslik süsteem saavutanud imesteldava täiuse. Tema üksikosad on kujunenud iseseisvateks distsipliinideks, mis ometi ei riku süsteemi ühtlust, vaid aitavad kaasa nende üksikosade põhjalikuks väljakujunemiseks. Loodusteaduslik süsteem ei vaja enam tuge filosoofialt, nagu see oli vanaajal, vaid tänapäeval võib ta iseseisvana kujundada oma tõekspidamisi. Ettenägeliku töö organiseerimine on võimaldanud läbi töötada ulatusliku programmi hiilgavate resultaatidega. Selle programmi juhtmõtteks on anda selge ja lihtne arusaamine loodusest. Alles nüüd veendume, kui suurte raskustega satub kokku loodusteadus, sest loodus ei anna nii kergesti välja oma saladusi. Vaid üksikute nähtuste põhjalik läbitöötamine annab võimaluse neist õieti aru saada. Kuid kõige raskem seisab veel ees — loodusteaduste suurimaks ülesandeks on siduda neid rohkearvulisi nähtusi harmooniliseks tervikuks. On täiesti arusaadav, et see nõuab koostööd niihästi eksperimentaatoreilt kui ka teoreetikutilt. Eksperimentidele toetuvad saavutised võetakse aluseks teooria püstitamisel, mille abil oleks võimalik seletada lihtsalt suurt kogumit üksiknähtusi.

Püstitatud teooriate suhtes on eriti rikkalik füüsika, mis on loodusteadusliku süsteemi kandvamaks jõuks. Füüsika tänapäeval on kujunenud sõna tõsisel mõttes maailmakõiksust haaravaks distsipliiniks, mis on andnud inimkonnale uue maailmapildi. Vii-

mane on küll hävitanud ilusa idee maakerast kui kosmose tsentrumist, seevastu loob ta aga ratsionaalse kujutelma maailmaruumist, milles kehtivad tuntud mehaanikaseadused. Senine müstika, mis lasus mõõtmatul maailmaruumil, hajus ja nüüd on inimkond selle tunnistajaks, kuipalju on ära tehtud maailmamõiste laiendamisel. On tõsi, et kosmoses tunneb inimene end tähtsusetu olendina, ent ometi valdab teda uhkustunne, et ta sellisena suudab tungida oma mõõtmatusse ümbrusse ja leida ka siin süsteemipärasust.

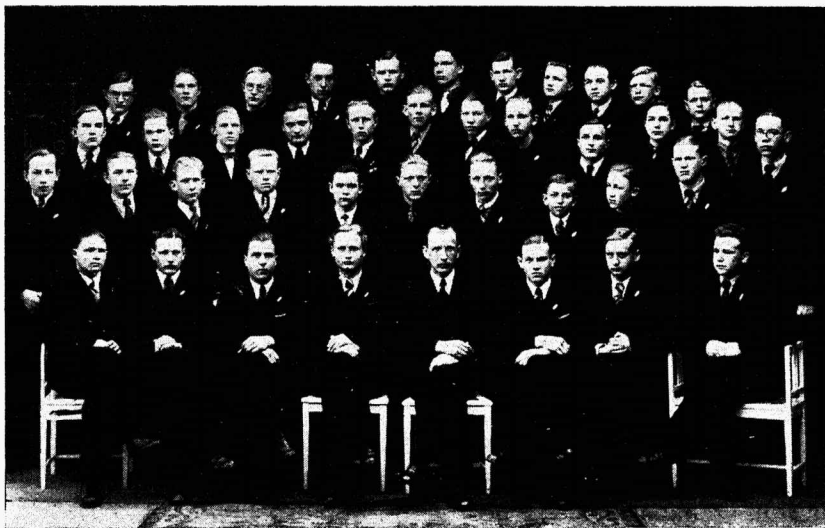
Taeva mehaanika saavutised on inimkonna tõeliseks triumfiks, mis ei puutu üksnes teadlastesse, vaid ka laiematesse rahvakihtidesse, olles otsustava tähtsusega maailmavaate kujundamisel. Meie imestus on suur, kui kuuleme, et tuntud mehaanikaseadused on rakendatavad ka aatomite ja molekulide maailmas. See maailm on suletud meie silmade eest ja inimene tunneb end määratu hiiglasena üliväikeste partiklite riigis. See on teine triumf ja alles nüüd taipame seda tõelist võlu, mida pakuvad toodud näited, mis kujutlematult suurele vahele vaatamata on nii analoogilised.

Siirdume tagasi igapäevase elu nähtuste juurde, milledega me igal sammul kokku puutume. Eks arene siingi iga nähtus seadusepäraselt, nii nagu dikteerivad looduseadused, mis on maailma olemuse põhilisemateks alusteks. Kas võiks keegi kujutella, mis sünniks, kui gravitatsiooniseadus looduses lakkaks olemast? Kogu mass lausa pudeneks ja lendaks laiali mõõtmatusse kaugusse — see oleks maailma häving! Nii on igal looduseadusel oma tähtsus, mille järgi on sisustatud meie elu ja töö. Füüsika kuulub nende distsipliinide hulka, mis looduseaduste uurimisel ja formuleerimisel on sammunud esikohal. Võib juba hõlpsasti mõista, et füüsika oma mitmekesisuse ja eksaktse iseloomuga on seotud erilise võluga.

Tihedas ühenduses füüsikaga on keemia, mille saavutistega tutvunemine mõjub samuti hämmastavalt. Keemia on püüdnud hoolitseda selle eest, et maailma mitmekesisust redutseerida lihtsamaile aluseile. Oma ülesande on ta hiilgavalt täitnud — meid täidab eriline rahuldus teadmise puhul, et maailm oma peadpöörivas keerukuses koosneb vähem kui sajast algainest, mida me võime avaldada süstematiseeritult tabelis. Eriline aukartus peaks igäüht valdama selle tabeli vaatlemisel, mis sümboleis sisaldab maailmakõiksuse. Nendest lihtsatest elementidest koosnevad nii elutud objektid kui ka elusolendid — järelikult ka meie ise.

Mõju on igatahes üllatav ja meid valdab rahuldus, et inimene on suutnud teostada midagi suurt. Töö on raske, kuid tagajärjed on paljutootavad, nad täidavad meie meeli erilise võluga, mis on tingitud teadmisesest, et oleme midagi õppinud looduselt, mida võime rakendada oma teenistusse, et muuta elu hõlpsamaks ja mugavamaks. Loodusteadusi iseloomustab kavakindel töö: üksikdistsipliinid seovad lõpuks oma saavutised tervikuks. Nii on üsna iseloomulik, et ühe ala saavutised tulevad suuremal või vähemal määral kasuks teistele sama süsteemi aladele. Loodusteaduste matemaatilised distsipliinid füüsika ja keemia on teed rajanud bioloogiliste distsipliinide õigeks mõistmiseks. Nad löid soodsa pinna botaanika, zooloogia ja arstiteaduse arenguks. See on kujukaks näiteks, kuidas loodusteadused arenevad käsikäes ja moodustavad lõpuks ikkagi tervikteaduse.

Nimetamisväärsed on saavutised bioloogia alal, mida on teostatud elunähtuste õigeks mõistmiseks. Siin ei käsitata elu filosoofiliselt, nagu inimene oma piiramatu fantaasialennuga seda sooviks näha. Siin käsitatakse elu kui printsiipi, mis areneb loodusseaduste kohaselt keset kõikidele elusolendeile iseloomulikku eluvõitlust. Aga bioloogia on ulatuslike vaatluste ja eksperimentidega püüdnud leida õigeid tingimusi, milledes võiks areneda elu niihästi loomade- kui ka taimedemaailmas. Ta on ühtlasi reljeef-

Reaalkooli III klass

selt välja tõstnud need kausaalsed vahekorrad, mis valitsevad looduses, kujundades imesteldava arenemisõpetuse. On tõsi, et elu arenemine allub keerukaile seadusile, mida on raske ühendusse viia meile tuntud üldiste keemia ja füüsika seadustega. Ometi kaob see näiv raskus, kui süveneda bioloogias valitsevasse seaduspärasusse, mis viib mõisted loogilisse olenevusse, nagu see esineb loodusteaduste matemaatilistes osades. On vaid aja küsimus, millal bioloogilise elu nähtused paigutatakse vormidesse, mis viivad selle teaduse vahenditult ühendusse füüsika ja keemiaga. Selle mõttekäiguga olemegi jõudnud punktini, milles avaldub bioloogia võlu. Bioloogia õpetab meid mõistma elunähtusi, ta rebib elult ära müstilise loori, mis on tekkinud siia filosoofiliste targutuste ja vales suunas arendatud religioossete mõttekäsituste tõttu. Ka õpetab bioloogia meid elu õieti sisustama ja arvestama selle muutuvaid olukordi. Selles peitub midagi suuremat, mis kujundab meie maailmavaate opitimistlikuks, aidates luua kohaseid tingimusi elu mitmekülgseks väljaarendamiseks.

Tarve säilitada elu ja hoolitseda selle eest on kujundanud bioloogias erilise ala arstiteaduse näol. On seletamatagi selge, mis-suguse energiaga töötatakse, et leida vahendeid, mis vabastaks inimkonna hävitavaist ja parasiteerivaist mõjudest. Aga ka inimeses pesitsevaid irratsionaalseid jõude õpitakse tundma ja nende vastu luuakse radikaalseid võitlusvahendeid.

Oleme vaadelnud loodusteaduslikku süsteemi selle olulisemates osades ja oleme ühtlasi veendunud, et lõhe matemaatiliste ja bioloogiliste distsipliinide vahel on kiiresti kahanemas — ühe poole arenedes areneb ka teine pool. Kõik loodusteadusliku süsteemi osad asuvad samal alusel, mis on välja arenenud loogilise inim-mõistuse ja objektiivse maailmavaate tulemusena. See on inimvaimu kõrgemaid saavutisi, mis on aastasadade tulemus ja mis tänapäeval läheneb oma lõppsihtidele! Loodusteaduslik süsteem on täitnud temale pandud ülesande, vaatamata sellele et niisuguse töö sooritamine on vaearikas ja selle kõrval on olnud ja on palju mõjusid, mis püüavad kõigi võimalike vahenditega tumestada loodusteaduste saavutisi. Ignoreerides neid kõrvalmõjusid on loodusteadused saavutanud tõelise triumfi, millele lisandub rahuldus ja võlu tundest, et inimesed on leidnud ala, kust otsida tõde.

Hinno Kallas

Ülevaade Õpilaskonna tegevusest

„Miilangul“ on tähtis ülesanne olla Õpilaskonna ajalooaamatuks märkmete avaldamisega Õpilaskonna tegevusest.

Õpilaskonna elu 1938./39. õ.-a., mille hindamine praegusse silmapilku kuulub, kujunes märgitavalt tegevusrohkeks. Õpilaskonna juhatusse kuulusid: O. Vanker (juhataja), A. Raidal (abijuhataja), V. Vende (laekur), V. Kruuspere (sekretär), O. Stoltsen (abisekretär), V. Eller (kroonik) ja V. Tõnisson (arhivaar). Asemikkudekogu juhatajana toimis R. Sepp. Üldisist üritusist oli tähtsamaks ajakirja „Miilang“ väljaandmine, samuti traditsioonilise Õpilaskonna aastapäevapeo ja Emadepäeva aktuse korraldamine. Õpilaskonna allorganid töötasid rahuldavalt.

Dramaatiline Ring (esimees H. Unt) andis deklamatooreid aktusile. Ringi liikmed esinesid koos ENKSTG õpilastega näidendis „Enne kukke ja koitu“.

Füüs.-Mat.-Loodustead. Ring (esimees A. Piip) pidas rea referaat-õhtuid valguspiltidega. Arendati koostööd ENKSTG Reaalteaduste Ringiga.

Hoogsalt teotes Humanitaarring (esimees R. Sepp), pidades J. Liivi 25 a. surmapäeva tähistamiseks, Hõimupäeva ja Raamatunädala puhul vastavaid aktusi ning viimasel korral ka vastavasisulise näituse kooli ruumes. Koos Dramaatilise ja Klassikaringiga korraldati kõnekursus, mille tulemusrikkuse tõestuseks oli Tartu koolinoorsoo kõnevõistlustel kolme esikoha saavutamine (A. Raidal, E. Alver, R. Sepp).

Progümnaasiumi V-a klass

Karskuring (esimees E. Alver) pidas kaks referaatõhtut koos ENKSTG vastava ringiga. Ringi aastapäeva tähistati aktusega. Peeti sidet Noorsoo Karskusliiduga, mille kõnekursustest liikmed osa võtsid.

Klassikaringi (esimees O. Koppa) tegevus piirdus mõningate töökoosolekutega, kus kõneldi antiikkultuurist ja antiikaja suurmeestest.

Edukalt töötas Õpilaskonna Kooperatiiv (juhataja O. Kibe).

Kunstiring (esimees H. Alari) teostas dekoreerimistöid pidudeks ja korraldas aasta läbi töötunde oma liikmete arendamiseks.

Maleringi (esimees A. Rumma) mänguõhtud leidsid elavat osavõttu. Malespordi levitamiseks korraldati algaajale malekursus. Kooli meistriturniiri võitis A. Rumma. Peeti rida välktorniire ja võeti edukalt osa Tartu Maleseltsi ja Eesti koolinoorsoo turniiridest.

Muusikaringi (esimees A. Pender) juures teotsesid kooli puhkpillide- ja sümfoonia-orkestrid, kes esinesid pidudel ja aktusil. Ringi liikmeid esines solistidena avalikel koosviibimisel. Võeti osa koos teiste koolidega korraldatud Beethoveni õhtust.

Elavalt teotses Spordiring (esimees K. Rämmal), tehes kaasa TKSE meistrivõistlused, kusjuures saavutati esikoht võrkpallis ja uisutamises, teine koht kergejõustikus ja korvpallis. Jätkati traditsioonilisi külaskäigu- võistlusi Westholmi Gümnaasiumiga, mille puhul vestholmlased olid ringi külalisiks. Kooli meistervõistlused käsipallis katkesid sõltuvalt raskusist võimla kasutamisel.

Usulis-eetiline Ring (esimees E. Sume) korraldas kooli 55. aastapäeva puhul jumalateenistuse Peetri kirikus. Liikmeid esinesid mõned hommikupalvusil koolis.

Progümnaasiumi V-b klass

Õpilased võtsid osa ka Öppurmalevkonna I kompanii ja HTG Noor-
kotkaste Malevkonna tegevusest.

Tänavu täitus Õpilaskonnal 15. eluaasta. Energia üliküllust innukaks
tegevuseks vääriliselt juubeliaastale tunnistas sügisel enneolematult tugev
pinevus valimisvõistlustel. Nüüd, aasta lõpul, peame aga nentima, et vastu
eeldusi elas Õpilaskond võrdlemisi tagasihoidlikku argielu.

Hoogsat tegevust kahjustasid juhatuse valimisel sündinud teravad
lahkhelid klasside vahel, mis põhjustasid ka valimiste seismapaneku (vana
juhatuse toimus tänavu nimeliselt k. t.-na) ja nooremate klasside passiivsus
üldisis üritusis, eriti Asemikkudekogus; vanemate klasside aktiivsusele
mõjus pidurdavalt ka õppetöö koormus.

Esiletõstetav on aga käesolev aasta ajaloolisest vaatepunktist: raskete
sünnitusvaludega tuli ilmale uus Õpilaskonna Põhikiri. Olulisemaks uueks
põhimõtteks on juhatuse kujundamine kabineti-süsteemis, samuti vanemate
klasside erikaalu tõstmine õpilaskonna esinduses.

Siiski on tänavu nii mõnigi ring julgelt loobunud äraootavast seisu-
kohast ja saavutanud referaatõhtute ning töökoosolekutega rahuldavaid
tulemusi. Eriti võib esile tõsta Kunsti-, Male-, Muusika- ja Spordiringi
tööd. Kooli võrkpallimeeskond saavutas traditsiooniliselt võrkpallis meistri-
tiitli, õpilane Oldekop tuli üleriiklikul maleturniiril kolmandale kohale.
Viidi edukalt läbi õpilaskonna aastapäeva pidustused; hiljuti toimus kooli
ruumes muusikaline Eesti õhtu koostöö tähisena teiste koolidega.

Harri Senter

Väljaandja: HTG õpilaskond. Vastutav toimetaja: K. Treffner. Tege-
vetoimetaja: A. Raidal. Toimetuse kolleegium: A. Kask, H. Alari, R. Sepp,
S. Solon, H. Senter, H. Laas. Talitusjuht: V. Vende. Kunstiline nõu-
andja: Ed. Ahas.

Fotod: L. Kriisa, H. Riedel, H. Ehapalu, V. Šuras, A. Lomp, F. Lepp.
A. T. Piip, K. Möller.
Kaas: L. Nõges.

Suviseseks hooajaks

soovitame oma rikkalikust laost parimaid jalgrattaid nagu

Husqwarna

Phänomen

Homeric

NSU

Esweco jne.

Jalgratta osi

Mootorrattaid

NSU

DKW

Fotoaparaate

Fototarbeid

Elektrimaterjale

Majatarbeid jne.

Amatöörtööde

tegemine

K/M. VENNAD PRÜÜS

Kaubahoov 20/21

FOTOATELJEE

Lui Keiisa

KALEVI 3

/

KÕNETRAAT 29-90

Rahulikkus ja tasakaalus
on inimese suurimaid vourusi,
mis ei jäta teda kunagi hätta.
Ja tasakaalus ning rahu-
lik oma tuleviku pärast on
alati ka see mees ja naine,
kes on kindlustanud oma elu
ja varanduse

Ühistegelikus Kindlustusseltsis

» **IE I E S T I** «

TARTU LINNAPANK

Tartus, Raekojas

Telefonid 22-32 ja 31-32

Arvete seis 31. märtsil 1940. a.

Aktiva.		Passiva.	
Kassa	52.640.20	Põhikapital	339.989.07
Hoiuarved	490.268.98	Tagavarakapitalid	82.206.04
Väärtpaberid	366.350.18	Amortisatsioonikapital	13.024.65
Väärtused	8.775.69	Hoiusummad	4.841.437.86
Diskonteeritud vekslid	3.271.475.01	Võlad teistes krediidasutistes	490.328.39
Tähtajalised laenud	103.050.—	Korrespondendid	31.330.58
Kontokorrent laenud	1.523.477.99	Väljaantud garantiid	93.918.34
Korrespondendid	82.953.15	Mitmesugused kreditorid	1.500.—
Garantii deebitorid	93.918.34	Tulud	130.430.14
Mitmesugused deebitorid	1.500.—	Muud passivad	179.623.14
Vallasvara	17.716.65	1939. a. puhaskasu	100.335.91
Kinnisvara	149.982.95		
Kulud	32.390.15		
Muud aktivad	109.625.13		
	<u>Kokku: 6.304.124.42</u>		<u>Kokku: 6.304.124.42</u>

A. Le Coq

Parimaks väsimuse peletajaks ja värskendajaks pingutuste puhul on Le Coq'i karastusjoogid: Jürijook, Sooda, Kreuzina, ja mahlajoogid loomulikkudest mahladest.

**Kosutage end A. Le Coq'i
karastusjookidega!**

TELEF. 24-13
TARTUS

Rikkalikumas valikus kodu- ja välismaa

palitu-
mantli-
ülikonna-
ja püksi-

riideid

● Õpilaste kalevi- ja palitu-
riideid

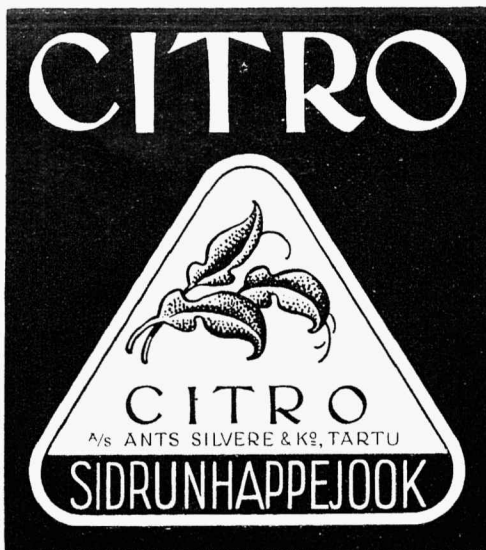
● Kummi- ja tolmumantleid

*Suue valmisriiete
osakond:*

palituid, mantleid ja ülikondi

F-ma M. Jänes, Tartus

Kaubahoov 8-9-10-11-12 / Telef. 25-91

Õuna-
Sõstra-
Jõhvika-
JOOGID
Citra

A/S ANTS SILVERE & K^o TARTU

Eesti Hüpoteegipank

TARTUS, VÕIDU T. 11, omas majas

Annab linnade kinnisvaradele pikaajalist pantlehe-laenu esimese obligatsiooni kindlustusel.

Laenult võetakse aastas 6,5% ja 1% kustutusmaksu.

Üheks kasulikumaks ja kindlamaks raha paigutamise vahendiks on 6% Eesti Hüpoteegipanga pantlehed. Hoiusumma omanikkudel on kõige kasulikum hoida raha pantlehtedes. Pantlehtedesse paigutatud kapital on mitmekordselt kindlustatud pangale panditud kinnisvaradega, mille korrashoiu ja tule vastu kindlustamise järele valvab Eesti Hüpoteegipank.

Pantlehtedesse investeeritud kapital kannab praeguse kursi juures 6,7% aastas, mis makstakse välja 2 korda aastas.

Pantlehti müüvad Eesti Hüpoteegipank ja kõik kodumaa suuremad rahasutised.

Juhatus.

KOGU PERE

LEIAB OMALE VAJALIKU
MOE-, PUDU- JA PESUÄRIST

VENNAD LEPP

TARTUS, KAUBAHOOV 2^{JA}3

J. Raudsepa

raamatu- & kirjutusmaterjalikauplus

Võidu tän. 1, Tartu

Täielik valik

õppe- ning käsiraamatuid laste- ja noorsookirjandust, liu- ja teaduslik kirjandus ning uudisteosed alati laos.

Kirjutusmaterjalist täielik ladu koolivihke, kaustikuid ja joonistustarbeid rikkalikult valikus.

Võõrkeelsete raamatute ja ajakirjade pääle võetakse tellimisi vastu ja täidetakse kiirelt ning soodsatel tingimustel.

Teadlik ostja ostab kõik

**ÕPPETARBED JA
KIRJUTUSMATERJALI**

Õ-K.

„Koolivara’st“

Võidu 10 / Telef. 28-29

Spordil
Matkal
Vannis

Veronika
Palmôli seep!

Riiete kiirpressimine ja
keemiline puhastus

Memphis

Töö kiire ja korralik

Tartus, Suurturg 3
Telefon 36-04

Soovitame
suures valikus soodsa hinnaga

FOTOTARBEID
FOTOAPARAATE
FOTOPABEREID
ja plaate

FOTOKEMIKAALID:
KINNISTI
ILMUTI
VÄLKSÄRI j. t.

A/S. Proviisor J. LILL

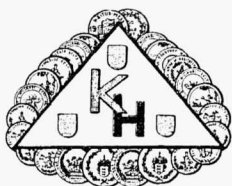
Rüütli 10 — Tartu

U-Ü. »MAJA«
Joh. Tallo & Ko

Tartu, Riia 49 / Tel. 36 17 ja 24-00

Soodsamalt müügil

ehitusmaterjal,
vesivarustuse- ja
elektrisiseseaded

KARL HAUPT II

Sadulsepa — peennaha tööstus ja õppetöökoja kauplused
Tartus, Võidu t. 1, tel. 34-31. Tallinnas, Harju t. 39, tel. 412-19

Maitserikas valikus:

Peennahk- reisitarbed Rahataskud
Daamide käekotid Peenrahakotid
Portfellid ja teised peennahktööd

Kaunistatud nahast
käsitöö esemed
Au-aadress kaaned

Albumid
Kirjamapid
Laua- ja taskuplokid

Ilu-, tubaka- ja
kaardikarbid
Turismiesemed

Soovitan

soodsate hindadega igasuguseid

moe- ja pesuartikleid

J. Malin

Moe- ja pudaäri

Söögiturg 4, Tartus

Adolf Järv

Lilleäri

Suurturg 3, Tartus

„Teaduse“ trükikoda
Tartus, Rüütli 5

Nimekaardid,
kutsekaardid,
peokavad ja
igasugu muud
trükitööd

L. Goldberg

Tartus, Võidu t. 6

Moe- ja pudukaubad, triik-
ja ööpesu, plüüš- ja vilt-
kaabud, lauavahariie,
hommikuningad

A. REINHOLD

Raamatu- ja kirjutustarvete-äri

Tartus, Suurturg 12

Üle 40 aasta

noorte ärisõprade teenistuses!

Soodsaim ja täiuslikem ostukoht
Tartu koolinoortele

„Postimehe”

raamatukauplus

Tartu / Suurturg 16

Trükikoda

„VARRAK“

Tartus, Suurturg 2

Telefon 23-20

Konstantin Jaik

Tartus, Suurturg 11

Kirjutusmaterjali-, paberi-, papi-,
tapeedi-, mänguasjade- ja
raamatukauplus.

Soovitab oma suurest laost kaup
suures valikus.

Müük suurel ja väikesel arvil.

RAAMATUID — uusi ja tarvituid
TAPEETE — maitsekaid ja
odavaid

SEEMNEID — aedvilja, lillede ja
söögijuurikate kasvatamiseks

ostate odavamalt ja soodsamalt

F. Vanatalu ärist

Tartus, Võidu 11, tel. 23-97

K/m. **Rud. Hanja**

Tartu, J. Kuperjanovi 18-a

Telef. 35-78

Raadio

Jalgrattad

Mootorrattad

OSKAR

KIPPASTO

MÜÜDUD JA
PARANDATUD
KELLAD
ON TÄPSED!

TARTU VÕIDU 26 TEL.31-50

Agfa filmid: Isopan $\frac{21}{10}$ Din
Isopan $\frac{17}{1}$ Din
Isochrom $\frac{18}{10}$ Din

Agfa paberid: Lupex, Brovira,
Portrigr

! mutamine — kopeerimine —
suurendamine

Agfa-Foto-KALAMEES

Tartu / Rüütli 4

Spordi- ja võimlemistarbed

J. Kivastik

Tartus // Rüütli 8
Tel. 26-02

Fotoaparaatide ja
-tarvete ladu

U-Ü. »IROTA«

Suurturg 3, Telef. 37-45

Õpilastele eriti soodusostukoht

Õpilased!

Valmis olla! Tähele panna!

Kõiki koolitarbeid leiate rikkalikult ja soodsalt

HANS RAAG'i äris
Rüütli 15

E. GÜNTHER

Tartu osakond Kaubahoov 26
Telefon 29-52

**Rohud,
värvid,
kosmeetika- ja
tualettkaubad**

Soodsaim ostukoht kõigile!

IED. IHIERBST

Uueturu 7. Telef. 37-68

Kulla- ja kellasepäri ja tööstus
Soodsalt ostate ja tellite alati

Kuld- ja hõbesemeid

Kristalli ja kuulsaid Šveitsi kell.

Peegli- ja klaasitööstus ja -äri

A. LODERAUD

Klaaslihvimine • Peegli hõbetamine
Klaassepatöökoda • Painutatud klaas
Peeglid • Aknaklaas • Vaateaknaklaas
Ornament- ja traatklaas

Tartus, Uueturu t. 11, tel. 25-01

Akadeemiline Kooperatiiv

Raamatu- ja kirjutustarvete kauplus
Tartu, Ülikooli 15, t.l. 20-63 ja 39-24

Laos: Parim ja suurim valik inglise
noorsoo- ja muud kirjandust,
hinnaga alates 10 sendist.
Prantsuse, saksa jne. kirjandust.

Tutvuge meie raamatulaoga!

Kulla- ja kellasepäri

E. IKURS

Tartus, Aleksandri 2. Tel. 23-18

Lilleäri „FLORA“

Rüütli 10

Valmisriiete-kauplus
A. Pasternak

Tartus, Aleksandri tän. 2

Suurim valik
ja
Soodsaimad hinnad!

J. ALT

Tartu, Aleksandri 10
Telef. 27-97

Kuld- ja hõbe-
asjade ning
emailmäekide
tööstus ja müük

A/S. Kauba Pank, Tartus

Tartus, Suurturg 12
oma majas

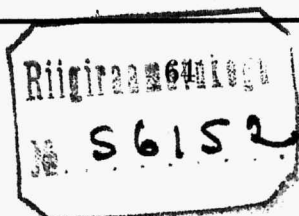
Juhatuses telef. 22-09
Kodukeskjaam telef. 41-40

Oma kapitalid üle Kc. 550.000.

Toimetab kõiki pangaoperatsioone.

Kindlustuse Aktsiaseltsi EESTI LLOYD'i Tartu peaesindus.

OSAÜHING

»ILUTRÜKK«

TARTU, VÕIDU 30 ♦ TEL. 20-75, 21-14

RAAMATUTRÜKK
LITOGRAAFIA
KIVITRÜKK
OFSETTRÜKK
FOTOLITOGRAAFIA
TSINKOGRAAFIA
KÖITEKODA

TALLINNA ESINDUS

KINGA 6/8 ♦ TEL. 438-87

56152

